

Kryteria prawne nadawania tytułu profesora w zakresie sztuki – analiza normatywno-empiryczna

Legal Criteria for Awarding the Title of Professor in the Field of Art – Normative and Empirical Analysis

The Act on Higher Education and Science of 2018 brought, inter alia, a change in the statutory conditions for obtaining the title of professor in the field of art. Premises for such obtaining have been significantly limited. However, with this change, the corresponding documentation requirements, currently established by the administrative body (the Council of Scientific Excellence) conducting promotion proceedings, were not adopted. Also, the majority of reviews in these proceedings do not respect the new regulations, sticking to the old rules that are maintained in the aforementioned formal regulation. Administrative courts are also reluctant to force the above-mentioned Council to adjust its practice to the new legal status, and in particular to critically verify the reviews (including in terms of the reliable performance of contracts in question). Therefore, this situation requires correction, and first on the part of the Council itself, but of reviewers and courts as well. Its continuation significantly blocks new professorships of Polish artists. This study demonstrates such a need for correction.

Marcin Trzebiatowski

*doktor habilitowany nauk prawnych
profesor Katolickiego Uniwersytetu
Lubelskiego Jana Pawła II*

ORCID – 0000-0001-5097-3618

e-mail: remigius@kul.pl

Słowa kluczowe:

szkolnictwo wyższe, tytuł profesora, sztuka, osiągnięcie artystyczne, dorobek dydaktyczny, recenzja, postępowanie awansowe, Rada Doskonałości Naukowej

Key words:

higher education, professor title, art, artistic achievement, didactic output, review, promotion procedure, Scientific Excellence Council

<https://doi.org/10.36128/priw.vi42.393>

Posiadanie tytułu profesora w zakresie sztuki (i należących do niej dyscyplin artystycznych) było we współczesnym ustawodawstwie krajowym regulowane stale w pewnym dystansie do warunków nadawania takiego tytułu w zakresie nauki. Niemniej, przepisy dotyczące tego tytułu w obydwu zakresach podlegały zawsze wspólnym zmianom. Tendencja rozwojowa w przypadku każdego z nich jest jednak odmienna. W dziedzinie nauk zmiany te były poważniejsze, a ostatnio stały się skomplikowane i gwałtowne, poniekąd rewolucyjne. Tymczasem w dziedzinie sztuk następowały one łagodniej, doprowadzając obecnie odnośne wymogi do prostych i zarazem wąskich kryteriów. Mimo to praktyka administracyjna,

jak też recenzencka w postępowaniu w sprawie tego tytułu w zakresie sztuki jest poddana jeszcze poprzedniemu reżimowi formalnemu, niejako dawnej rutynie, i trudna też do podważenia przy pomocy sądów. Poniższa analiza ma zatem za zadanie ukazanie – również w ujęciu retrospektywnym – niespójności wspomnianej praktyki z ustawowymi kryteriami oraz jej krytykę na tle konkretnych przykładów, w celu przekonania o konieczności szybkiej korekty tej sytuacji¹.

1. Sytuacje faktyczne

W aktualnej praktyce dotyczącej awansów profesorskich w dziedzinie sztuki pojawiają się liczne sytuacje, w których odmowa wystąpienia przez Radę Doskonałości Naukowej (RDN) do Prezydenta RP o nadanie takiego tytułu opiera się na respektowaniu recenzji wytykających kandydatom do tego tytułu braki w zakresie ich dorobku, o jakich przepisy ustawowe jednak nie wspominają. Przykładowo kandydatom z dyscypliny sztuk muzycznych², przy stwierdzeniu wystarczalności wykazanego wybitnego osiągnięcia artystycznego, zarzuca się jego niewystarczalność w zakresie całego dorobku zarówno artystycznego, jak i naukowego, a także dorobku dydaktycznego oraz dokonań organizatorskich, popularyzatorskich i fonograficznych.

Pomijając nawet już niemal chroniczne wytykanie przez RDN, w ślad za recenzjami w omawianych postępowaniach, niewystarczalności osiągnięć – zwłaszcza naukowych i dydaktycznych – ze względu na zbyt krótki

-
- 1 Z analizy wyłączone są zarówno wyjątki w zakresie trybu i warunków nadawania tytułu, jak i nostryfikacje oraz zasady międzyczasowe, jako że znaczenie mają tu nowe wnioski w tej sprawie, a przynajmniej złożone już po 1.10.2019 r., od kiedy nie znajdują zastosowania reguły intertemporalne; por. art. 179 ustawy z 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1669 ze zm.). Aczkolwiek także we wskazanym zakresie występują na tle nowej ustawy kwestie sporne, jak np. uznawanie tytułu profesora uzyskanego za granicą, co stanowi pokłosie licznych wniosków o uznanie równoważności stopni i tytułów uzyskanych na Słowacji. Por. np. odpowiedź sekretarza stanu w MEiN, W. Bernackiego z 8 kwietnia 2021 r. na interpelację nr 21555 w sprawie potwierdzenia tytułu profesora uzyskanego przez Polaka w jednym z krajów UE; zob.: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BZWHYD>. [dostęp: 15.02.2022].
 - 2 Ta dyscyplina ma niemal 90%-ową frekwencję wśród wniosków o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki.

czas od uzyskania stopnia doktora habilitowanego³, mające powodować przedwczesność wniosku w sprawie przyznania tytułu profesora w dziedzinie sztuk, zastrzeżenia budzi w ogóle stanowisko Rady w przedmiocie wykładni aktualnych przesłanek ustawowych, od spełnienia których uzależnione jest przyznanie tego tytułu. W powołanym przykładzie RDN toleruje recenzje nawet doceniające działalność zarówno koncertową, jak i nagraniową, w tym pod względem jej wszechstronności repertuarowej, ale ostatecznie negatywnie oceniające wniosek wobec dostrzeżonych niedostatków w zakresie aktywności pisarskiej, dydaktycznej i organizacyjnej. Co najważniejsze, Rada generalnie akceptuje przedkładanie w recenzjach znaczenia wszystkich wymienionych składników dorobku dla decyzji w tej sprawie nad samo konkretne wybitne osiągnięcie artystyczne, które zgodnie z nową ustawą jest tu jedynym warunkiem.

W szczególności RDN nie dostrzega wadliwości nie tylko recenzji, które zawierają konkluzję o niespełnieniu przez kandydata wymogów ustawowych dla tytułu profesora ze względu na słabość jego działalności szkoleniowej czy dydaktycznej, a także brak większej liczby wypromowanych absolwentów czy doktorantów. Rada nie uznaje bowiem za błędne także recenzji, które formułują taką konkluzję dlatego, że kandydat nie uczestniczył w zespołach badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych czy międzynarodowych, nie powadził samodzielnych badań naukowych albo prac rozwojowych w uczelniach lub instytucjach w kraju czy zagranicą ani nie odbył w nich stażów naukowych.

2. Przesłanki ustawowe w ujęciu normatywno-legislacyjnym

2.1. Przesłanki według treści ustawy

Kwestią niewątpliwą na gruncie przepisów prawa o szkolnictwie wyższym i nauce⁴ jest nie tylko to, że ustawa ta rozróżnia stopnie naukowe od stopni w zakresie sztuki (art. 177 ust. 1 pkt 1 pswn). Odmiennie określa ona przy tym sposób nadawania tych stopni – pod względem powiązania ich z daną dziedziną (art. 177 ust. 2-3 pswn), a także zasadniczo inaczej definiuje formę realizacji podstawowego warunku uzyskania danego stopnia. Przykładowo, w przypadku stopnia doktora habilitowanego osiągnięcie artystyczne, które ma stanowić znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, polega na zrealizowanym oryginalnym osiągnięciu artystycznym, a nie na monografii naukowej wydanej zgodnie z wykazem ministerialnym czy cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych (art. 219 ust. 1 pswn).

3 Z reguły dzieje się tak bez wyjaśnienia przez RDN, jaki czas w takim przypadku nie byłby „zbyt krótki” i uchylałby wszelkie tego typu zarzuty stawiane – i to dość nonszalancko – w recenzjach.

4 Ustawa z 20.7.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 ze zm.), dalej „pswn”.

Jeszcze bardziej oczywiste na tle tych przepisów jest – wynikające nawet z odmiennego sposobu regulacji – odróżnienie od siebie przesłanek nadania tytułu profesora w zakresie sztuki od przesłanek nadania tego tytułu w zakresie nauki, i to pomimo tego, że w tej ustawie zniesiono obowiązujący dotąd podział tytułu profesora na taki tytuł w zakresie sztuki i na tytuł naukowy profesora. Oprócz posiadania stopnia doktora habilitowanego (poza wyjątkiem z art. 227 ust. 2 pswn), w tym pierwszym przypadku wystarczy do tego wykazanie się wybitnym osiągnięciem artystycznym, w przeciwieństwie do drugiego przypadku, w którym poza takim osiągnięciem naukowym konieczne jest wykazanie się uczestnictwem w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych czy zagranicznych lub odbyciem staży naukowych w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, albo prowadzeniem badań naukowych lub prac rozwojowych w takich instytucjach czy uczelniach (art. 227 ust. 1 pkt 1 i 2 pswn). Ponadto, również to osiągnięcie (jak przy uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego) może polegać na zrealizowanym oryginalnym osiągnięciu artystycznym, a poza zakresem sztuki – osiągnięciu projektowym, konstrukcyjnym czy technologicznym (art. 227 ust. 3 pswn). Zresztą także z przepisu dotyczącego przedmiotu recenzji w postępowaniu o nadanie tytułu profesora wynika jasno, że RDN, powołując recenzentów, „zleca wydanie opinii w zakresie spełnienia wymagań, o których mowa w art. 227 ust. 1 albo 2” (art. 228 ust. 3 pswn), a więc tylko tych i żadnych dalszych wymagań.

2.2. Przesłanki w świetle projektu pswn

Również argumenty odwołujące się do intencji ustawodawcy, a wprowadzane z procesu legislacyjnego nad nową ustawą, przekonują o nieprawidłowości kwestionowanego podejścia do przesłanek tytułu profesora w zakresie sztuki, które jest praktykowane w aktualnych recenzjach w tych sprawach i nie spotyka się z właściwą reakcją RDN.

Otóż, pierwotna wersja projektu ustawy przewidywała, że wybitne osiągnięcie artystyczne nie wystarczy do nadania tytułu profesora artyście ze stopniem doktora habilitowanego. Oprócz takiego osiągnięcia miał on wykazać się też istotną aktywnością artystyczną we współpracy międzynarodowej (art. 228 ust. 1 pkt 2 projektu). Poza zakresem sztuki wymagane było zaś dodatkowo, oprócz wskazanej aktywności naukowej, wykazanie się kierowaniem zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych (art. 228 ust. 1 pkt 2 projektu). Jednak w uzasadnieniu tej wersji projektu poprzestawano na zaznaczeniu, że osobie ze stopniem doktora habilitowanego w zakresie sztuki tytuł profesora

będzie mógł być nadany, jeśli „prowadziła działalność w zakresie twórczości artystycznej, której efektem były wybitne osiągnięcia artystyczne”⁵.

Brzmienie powyższego przepisu zostało zatem szybko zmienione, bo już na początku prac nad projektem, a przy tym w drodze autopoprawek. Przy czym poprawki te zakładały liberalne podejście do wymogów stawianych kandydatom do tytułu profesora bez względu na dziedzinę, jako że jednakowo dla naukowców i artystów poprzestawały na wybitnym osiągnięciu⁶. Rozwiązanie to zostało też utrzymane po I czytaniu projektu oraz na etapie jego tekstu przyjętego w komisji sejmowej⁷. Rozróżnienie warunków uzyskania tytułu profesora w zależności od wspomnianych dziedzin, przewidziane w aktualnym brzmieniu art. 227 pswn, zostało (jeszcze w ramach art. 228 projektu) dokonane dopiero po II czytaniu, w trakcie ponownej analizy projektu w komisji, kiedy to do pkt 1 dodano warunek określony obecnie pod lit. b tego artykułu⁸. Nastąpiło to w drodze poprawki, mającej na celu „podniesienie wymagań w zakresie aktywności naukowej dla kandydatów do tytułu profesora w dziedzinach nauk do poziomu obowiązującego w przepisach uchylanej ustawy” z 2003 r. (o której dalej)⁹.

Rzecz znamienna, że w żadnych innych dokumentach nie można odnaleźć uzasadnienia dla przyjętego zróżnicowania (na naukę i sztukę) warunków nadawania tytułu profesora. Nawet w opiniach Biura Analiz

- 5 Por. rządowy projekt ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk nr 2446 (z 5.4.2018); zob. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2446> (plik: 2446-ustawa i plik: 2446-uzasadnienie, 51).
- 6 Poprawki do rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (druk nr 2447), pismo Prezesa RM do Marszałka Sejmu z 24.5.2018 r., sygn. RM-10-47-17 i RM-10-47-18, zob.: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/0E60DE7FE2608DA0C1258297004ABFD2/%24File/2446%20i%202447-003.pdf>.
- 7 Sprawozdanie Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży o rządowym projekcie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk nr 2563 (z 30.5.2018); zob.: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2563> (pliki: 2056-0.PK oraz 2563-spr.).
- 8 Dodatkowe sprawozdanie Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży o rządowym projekcie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk nr 2563-A (z 14.6.2018); zob.: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2563-A>.
- 9 Zapis przebiegu posiedzenia komisji z 14-06-2018, Podkomisje: Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży /nr 141/; zob.: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyn.xsp?skrn=ENM-141>.

Sejmowych¹⁰, a także ekspertyzach zewnętrznych¹¹, brak choćby słowa na ten temat, niezależnie od podnoszenia w nich wątpliwości co do przepisów projektu dotyczących kryteriów profesury. Aczkolwiek, co może tłumaczyć ów brak, tego rodzaju wątpliwości były zgłaszane tylko odnośnie do kryteriów w zakresie nauki, co zapewne było spowodowane tym, że żadna ze wspomnianych opinii ani ekspertyz nie została zlecona przedstawicielom czy gremiom specjalistów z uczelni lub instytucji artystycznych.

Co więcej, rezultaty ministerialnego konkursu na projekt pwsn w postaci przyjęcia trzech zespołowych propozycji założeń do tego projektu nie doprowadziły do jasnego stanowiska w dyskutowanej materii. Także na tym etapie brak było więc wystarczających podstaw dla jednoznacznej decyzji projektodawcy co do przesłanek dla uzyskania tytułu profesora, zwłaszcza co do wymagalności drugiego rodzaju osiągnięć w działalności kandydata, tj. osiągnięć dydaktycznych. Z tych propozycji wynikała co najwyżej różnica zdań co do takiej wymagalności, jako że część zespołów podawała ją w wątpliwość. Nawet jeśli bowiem takie wątpliwości były podnoszone, to też raczej przy braku odrzucenia takiego wymogu w sposób kategoryczny, tj. w całości¹². Ponadto, co również znamienne, propozycje te nie odnosiły się też wprost w tym względzie do dziedziny sztuki¹³, czyli nie sygnalizowały

10 Por. np. opinie: J. Szymanka z 24.4.2018 r. oraz R. Jastrzębskiego z 30.4.2018 r.; zob.: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=2446>.

11 Chodzi o ponad 20 takich opinii sporządzonych przed nadaniem projektowi numeru druku sejmowego; zob.: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=2446>.

12 Zespół poznański postulował, oprócz rezygnacji z wymogu udziału w funkcji recenzenta w procedurach awansowych: „Brak obowiązku promocji doktorantów – wymogi powinny koncentrować się na doskonałości naukowej, jakości osiągnięć naukowych oraz pozyskiwaniu funduszy na badania. Ponieważ wypełnienie tych wymogów w wielu dyscyplinach jest bardzo trudne bez pomocy doktorantów, kształcenie i promowanie kadry naukowej będzie wymuszone pośrednio”. Por. Marek Kwiek, Dominik Antonowicz, Jakub Brdulak, Maria Hulicka, Tomasz Jędrzejewski, Robert Kowalski, Emanuel Kulczycki, Krystian Szadkowski, Adam Szot, Joanna Wolszczak-Derlacz, *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym* (Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2016), 161, zob.: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/16175/1/Projekt_zalozen_Kwiek_et_al_2016_Final.pdf. [dostęp: 15.02.2022].

13 W gronie tych zespołów, jak np. w w/w zespole poznańskim, nie ma przedstawicieli z dziedziny sztuki.

potrzeby rozważenia rezygnacji ze wskazanego wymogu konkretnie dla tytułu profesora w tej dziedzinie¹⁴.

3. Przesłanki ustawowe w kontekście historycznym

3.1. Ustawa z 2003 roku

Na odmienne ukształtowanie wymogów dla uzyskania tytułu profesora w zakresie nauki i w zakresie sztuki miał wpływ stan prawny powstały za poprzedniej ustawy¹⁵. Początkowo ustanawiała ona te same wymogi w obydwu zakresach. Oprócz stopnia doktora habilitowanego konieczne było – poza wyjątkami – posiadanie dwóch rodzajów osiągnięć. Chodziło nie tylko o uzyskanie osiągnięcia naukowego lub artystycznego znacznie przekraczającego wymagania stawiane w przewodzie habilitacyjnym, za które w zakresie sztuki uważano zrealizowane oryginalne osiągnięcie artystyczne, a zwłaszcza wybitne dzieło artystyczne (czyli też coś więcej niż znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny artystycznej). Chodziło bowiem także o posiadanie poważnych osiągnięć dydaktycznych, w tym w kształceniu kadry naukowej lub artystycznej (art. 16 oraz 17 ust. 1 i 3 w zw. z art. 26 ust. 1 i 3 ustns).

Zmianę tego stanu prawnego przyniosła pierwsza poważniejsza nowelizacja powyższej ustawy¹⁶. Nowelizacja ta utrzymywała warunek dotyczący osiągnięcia naukowego lub artystycznego. Z tym, że kryteria składające się na ten warunek zostały nieco zmodyfikowane, jako że obejmowały osiągnięcia naukowe lub artystyczne znacznie większe niż takie, które stanowią znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej (w tym zwłaszcza zrealizowane wybitne dzieło), oraz aktywność naukową lub artystyczną znacznie większą niż taka, która jest istotna (art. 26 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1 oraz ust. 4 w zw. z art. 16 ust. 1 ustns). Natomiast zmiana, o którą tu chodzi, polegała na wyraźnym zdystansowaniu od siebie dalszych warunków uzyskania tytułu profesora, jakie obowiązywały w dziedzinie sztuki i w dziedzinie nauki. Artysta musiał bowiem dodatkowo posiadać – ogólnie przy tym ujęte – osiągnięcia w kształceniu młodej kadry (art. 26 ust. 2 pkt 2 ustns). Tymczasem naukowiec musiał dodatkowo posiadać

14 Por. np. Krystyna Wojtczak, „W sprawie tytułu profesora w projektach założeń Prawa szkolnictwa wyższego (Ustawa 2.0)” *Studia Prawa Publicznego*, nr 4 (2017): 194-195. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/spp/article/view/14500/14176>. [dostęp: 15.02.2022].

15 Ustawa z 14.3.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 nr 65, poz. 595 ze zm.), dalej „ustns”.

16 Ustawa z 18.3.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 nr 84, poz. 455 ze zm.).

doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi, realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych i zagranicznych lub odbyć staże naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, lub też prowadzić prace naukowe w instytucjach naukowych¹⁷, w tym zagranicznych, a ponadto posiadać osiągnięcia w opiece naukowej, tj. uczestniczyć co najmniej: a) raz w charakterze promotora w przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia oraz b) raz w charakterze promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia lub w charakterze promotora w otwartym przewodzie doktorskim, a także c) dwa razy w charakterze recenzenta w przewodzie doktorskim lub habilitacyjnym¹⁸ (art. 26 ust. 1 pkt 2-3 ustns).

3.2. Ustawa z 1990 roku i ustawa z 1965 roku

W stanie prawnym poprzedzającym ustawę z 2003 r. tytuł profesora, nazywany jednolicie tytułem naukowym, choć definiowany jako „tytuł profesora określonej dziedziny nauki albo określonej dziedziny sztuki” (art. 23 ust. 1 utsn)¹⁹, podlegał też właściwie wspólnym warunkom jego uzyskania. Jediną istotną różnicą było to, że w zakresie sztuki dla takiego tytułu nie było wymagane posiadanie stopnia naukowego. Obowiązywał zresztą wówczas swoisty system awansów na tych niższych poziomach, jako że zamiast przewodów doktorskich i habilitacyjnych można było przeprowadzać alternatywnie przewody kwalifikacyjne I i II stopnia, będące podstawą przyznawania uprawnień równoważnych. Było tak do ustawy z 1990 r.²⁰ (art. 37 utsn). Pod tą ustawą funkcjonował jeszcze też – z zastrzeżeniem wskazanej różnicy – jednakowy dla wszystkich dziedzin wiedzy model nadania tytułu

-
- 17 Pierwotnie były to dwa rozdzielne wymogi (a nie jeden alternatywny), przy czym ten pierwszy dotyczył doświadczenia w kierowaniu zespołami badawczymi, a drugi – odbycia staży naukowych i (a nie „lub”) prowadzenia prac naukowych. Zmieniła ten stan ustawa z 11.7.2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2014 poz. 1198 ze zm.).
- 18 Do nowelizacji z 2014 r. (zob. jw.) postanowienie to brzmiało: „trzy razy w charakterze promotora lub promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim, w tym co najmniej raz w charakterze promotora, oraz co najmniej dwa razy w charakterze recenzenta w przewodzie doktorskim lub postępowaniu habilitacyjnym”.
- 19 Szerzej Krystyna Wojtczak, „Tytuł profesora w pierwszych latach przemian ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej” *Studia Prawa Publicznego*, nr 2 (2020): 9-47. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/spp/article/view/24445/22664>. [dostęp. 15.02.2022].
- 20 Ustawa z 12.9.1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz. U. 1990 nr 65, poz. 386 ze zm.), dalej „utsn”.

profesora. Od każdego kandydata do takiego tytułu wymagano wydatnego powiększenia dorobku naukowego lub artystycznego, w tym poprzez zrealizowane wybitne osiągnięcie, oraz posiadania poważnych osiągnięć dydaktycznych, w tym poprzez znaczący udział w zorganizowanym kształceniu czy „doskonaleniu” (jak opisywano to szerzej we wcześniejszej regulacji; zob. niżej) kadr naukowych czy „naukowo-dydaktycznych” (jak odnoszono to we wcześniejszej regulacji do sztuki; zob. niżej) oraz kierowanie zespołami badawczymi (art. 25 ust. 4 w zw. z ust. 1-3 utśn).

Taki model był przejęty po ustawie z 1965 r. w jej ostatecznie znolizowanym brzmieniu²¹. Odmiennosc ówczesnego modelu w dyskusyjnej kwestii wynikała właściwie jedynie z rozróżnienia dwóch tytułów profesorskich – nadzwyczajnego i zwyczajnego. Uzyskanie tego pierwszego było uwarunkowane tylko zwykłym, a nie wydatnym pomnożeniem dorobku naukowo-badawczego lub artystycznego i dydaktyczno-wychowawczego (art. 30 ust. 5 w zw. z ust. 1-3 utśn)²².

3.3. Wcześniejsze akty prawne (przełąd)

Natomiast cały okres wcześniejszy, przypadający na lata powojenne, charakteryzował się rozdzielnością ustawodawstwa dotyczącego szkolnictwa wyższego w dziedzinie nauki i w dziedzinie sztuki. Wraz z tym rozdziałem zasadniczo odmiennie przedstawiały się wymogi dla uzyskania stopni naukowych, a zwłaszcza tytułu naukowego, nieco inny był też tryb ich nadawania w każdej z dziedzin, choć same rodzaje tych wymogów, tzn. kryteria, jakie musiał spełniać kandydat do tego tytułu, były zbieżne.

Pierwsza regulacja powojenna w tej materii nie przewidywała jeszcze w pełni wspomnianych odmiennosci. Mimo osobnych aktów prawnych istniało między nimi w omawianym zakresie silne powiązanie. Ustawa z 1950 r.²³ rozciągnęła na wyższe szkoły artystyczne (akademickie i zawodowe) niektóre

21 Ustawa z 31.3.1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz. U. 1965 nr 14 poz. 101 ze zm.) oraz Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 11.9.1985 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z 31.3.1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz. U. 1985 nr 42, poz. 202), dalej „ustn”.

22 Treść art. 30 ust. 1 została określona ustawą z 20.12.1968 r. o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz. U. 1968 nr 46, poz. 335). Do tej zmiany (art. 17) tytuł profesora nadzwyczajnego przysługiwał osobie, która „osiągnęła poważne wyniki w pracy naukowej i kształceniu kadr naukowych”.

23 Ustawa z 28.6.1950 r. o organizacji wyższego szkolnictwa artystycznego (Dz. U. 1950 nr 29, poz. 269 ze zm.), dalej „uowska”.

przepisy dekretu z 1947 r.²⁴, w tym dotyczące kwalifikacji nauczycieli tych szkół (art. 5 uowswa w zw. z art. 116 donsw). Niemniej, wyłączone zostały kompetencje Rady Głównej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego, mającej funkcje zwłaszcza w postępowaniu kwalifikacyjnym i nominacjach do tytułu profesora. Przez to sama procedura tych awansów w dziedzinie sztuki była prostsza. W sferze kryteriów dla tytułu profesora obowiązywały zaś wspólne zasady w obydwu dziedzinach, zróżnicowane jedynie w zależności od typu szkoły wyższej. W szkole zawodowej warunkiem tego awansu było przynależenie do grona wybitnych specjalistów w danej dziedzinie wiedzy, a na profesora zwyczajnego – wykazanie się poważnym dorobkiem naukowym (art. 58 donsw). Z kolei w szkołach akademickich, w których głównie prowadzona była uniwersytecka edukacja w dziedzinie sztuki, profesorem nadzwyczajnym można było zostać tylko po wykazaniu się poważnym dorobkiem naukowym w danej dziedzinie wiedzy czy twórczości artystycznej, a nominacja na profesora zwyczajnego mogła nastąpić już wtedy, gdy dorobek naukowy w czasie profesury nadzwyczajnej wydatnie się powiększył (art. 66 i 68 donsw).

Zróżnicowanie ścieżki awansu profesorskiego w przypadku artystów w porównaniu z naukowcami nastąpiło w kolejnych, szybko wydanych aktach prawnych. Akty te dokonywały reformy w powyższym zakresie. Był to okres degradacji dawnej kadry profesorskiej. Dotychczasowi profesorowie nadzwyczajni stawali się bowiem samodzielnymi pracownikami nauki, zachowując taki tytuł naukowy i mogąc uzyskać stopień naukowy doktora nauk, czyli musieli przedłożyć pracę naukową stanowiącą twórczy wkład do rozwoju danej gałęzi nauki. Natomiast dotychczasowi profesorowie zwyczajni stawali się takimi pracownikami nauki, zachowując taki tytuł naukowy i uzyskując z mocy prawa stopień naukowy doktora nauk. Związek tytułu profesora z posiadaniem określonego statusu pracowniczego wynikał z powstania wówczas generalnego podziału na samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki. Do wyższej grupy należeli ci, którzy wykazali się poważnym dorobkiem naukowym i uzyskali tytuł naukowy profesora zwyczajnego lub nadzwyczajnego (ewentualnie docenta). Przy czym do uzyskania tego pierwszego tytułu potrzebne było posiadanie wyższego stopnia naukowego, czyli doktora nauki, a do dwóch następnych – niższego stopnia, czyli kandydata nauki. Obydwa te stopnie były nadawane po przeprowadzeniu publicznej rozprawy, a kandydat w odróżnieniu od doktora musiał przedłożyć pracę naukową stanowiącą samodzielny dorobek – a nie twórczy wkład do rozwoju – w danej gałęzi nauki. Taki stan prawny zaprowadzała ustawa

24 Dekret z 28.10.1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. 1947 nr 66, poz. 415 ze zm.), dalej „donsw”.

z 1951 r.²⁵ (kolejno: art. 71 ust. 1-2 w zw. z art. 43 ust. 3 oraz art. 47 ust. 2 w zw. z art. 49 ust. 2 i art. 43 uswpn). Jednak przedstawione zasady nie obejmowały dziedziny sztuki. Stało się tak za sprawą dekretu z 1953 r.²⁶. Zakładał on stosowanie do wyższych szkół artystycznych i ich pracowników nauki tylko wybranych przepisów uswpn, w tym o samodzielnych pracownikach nauki, z zastrzeżeniem jednak przepisu dotyczącego wymogów dla uzyskania tytułu naukowego profesora oraz docenta (art. 11 ust. 1 dsa). Wymogi te normowało bowiem wydane rok później specjalne rozporządzenie²⁷. Skomplikowało ono już awans profesorski. Zgodnie z nim tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego przyznawano, w szczególności, pod warunkiem wykazania się stale rozwijającą się działalnością artystyczną oraz stałym wzrostem poziomu dorobku artystycznego (lub naukowo-badawczego), którego całokształt stanowi wkład do rozwoju danej gałęzi sztuki, a ponadto wykazania się twórczą inicjatywą w uogólnianiu wyników pracy artystycznej oraz stale rosnącym wkładem w udoskonalaniu metod i podnoszeniu wyników nauczania (§ 4 pkt 3-4 rspna). Z kolei tytuł naukowy profesora zwyczajnego przyznawano, w szczególności, pod warunkiem wykazywania się stale rosnącym dorobkiem artystycznym (lub naukowo-badawczym), którego całokształt stanowi poważny, trwały wkład do rozwoju sztuki i kultury narodowej, oraz wykazania się poważnymi osiągnięciami w uogólnianiu wyników pracy artystycznej i poważnymi rezultatami w wychowaniu naukowej kadry artystycznej, a ponadto wykazania się poważnym wkładem w udoskonalanie metod nauczania oraz stałym wzrostem wyników w pracy nad kształceniem i wychowywaniem młodzieży (§ 5 pkt 3-5 rspn).

Wspomniana reforma ustanowiła zatem wewnętrzny rozdział w uzyskiwaniu tytułu profesora w dziedzinie sztuki. Polegał on na wyróżnieniu w tej dziedzinie dwóch specjalności pracowników, zwłaszcza na poziomie profesorskim (jak i docenckim – który wówczas też stanowił tytuł naukowy). Jedną stanowili profesorowie zajmujący się twórczością artystyczną, a drugą – profesorowie zajmujący się działalnością naukowo-badawczą. Tę specyfikę utrwały następne regulacje. Należała do nich głównie ustawa z 1958 r.²⁸. Przewidywała ona m.in., że na kierunkach innych niż naukowe w szkołach wyższych artystycznych byli powoływani samodzielni (i pomocniczy)

25 Ustawa z 15.12.1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz. U. 1952 nr 6, poz. 38 ze zm.), dalej „uswpn”.

26 Dekret z 16.9.1953 r. o szkolnictwie artystycznym (Dz. U. 1953 nr 43, poz. 212 ze zm.), dalej „dsa”.

27 Rozporządzenie Rady Ministrów z 18.9.1954 r. w sprawie warunków przyznawania tytułu samodzielnego pracownika nauki w wyższych szkołach artystycznych (Dz. U. 1954 nr 45, poz. 211), dalej „rspna”.

28 Ustawa z 5.11.1958 r. o szkołach wyższych (Dz. U. 1958 nr 68, poz. 336 ze zm.), dalej „usw”.

pracownicy artystyczno-dydaktyczni, od których nie wymagało się posiadania stopnia naukowego (art. 151 usw). Utrzymywała ona też system powołań na stanowiska profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego, na których nadawane były takie tytuły naukowe (art. 94 w zw. z art. 92 usw). Z tym, że nieco ułatwiała ich uzyskanie. Stanowisko profesora nadzwyczajnego było przeznaczone dla osoby, która na stanowisku docenta (etatowego) lub stanowisku naukowym poza szkołą wyższą uzyskała poważne wyniki w pracy naukowej i dydaktycznej, zaś stanowisko profesora zwyczajnego – dla osoby, która na stanowisku profesora nadzwyczajnego wydatnie powiększyła swój dorobek naukowy i uzyskała poważne wyniki w pracy dydaktycznej (art. 90 ust. 2-3 usw). I takie właśnie zasady zostały potem rozciągnięte również na tytuł profesorski w dziedzinie sztuki. Doszło do tego stopniowo. Przez blisko 10 lat obowiązywał jeszcze dekret z 1953 r. wraz z rozporządzeniem z 1954 r. Zostały one w rozważanym zakresie zastąpione ustawą z 1962 r.²⁹. Ustawa ta utrzymywała w wyższych szkołach artystycznych system powiązania tytułu profesorskiego ze stanowiskiem samodzielnego pracownika nauki. Postanawiała też, że osoby, które miały już takie stanowisko, poza jego zachowaniem mogły być powołane na stanowisko profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego, chociażby nie posiadały stopnia naukowego docenta lub nie odbyły przewodu kwalifikacyjnego, który był warunkiem awansu na docenta etatowego (art. 20 w zw. z art. 11 uwsa). Co jednak najważniejsze, upraszczała też wymogi dla uzyskania tytułu profesora w dziedzinie sztuki. Wynikało to z zastosowania odtąd w tym względzie tych samych wymogów, które zostały ustanowione w dziedzinie nauki (art. 1 w zw. z art. 25 uwsa). W konsekwencji, stanowisko profesora nadzwyczajnego mogła uzyskać osoba, która na stanowisku docenta (etatowego) lub stanowisku naukowym poza szkołą wyższą uzyskała poważne wyniki w pracy artystycznej i dydaktycznej, zaś stanowisko profesora zwyczajnego – osoba, która na tym niższym stanowisku wydatnie powiększyła swój dorobek artystyczny i uzyskała poważne wyniki w pracy dydaktycznej (art. 3 ust. 1 pkt 2 i 3 uwsa w zw. z art. 90 ust. 2-3 usw). Zresztą nie inaczej było w przypadku warunków powołania na stanowisko docenta (etatowego) w szkołach artystycznych. Jakkolwiek bowiem do przewodu kwalifikacyjnego na to stanowisko dopuszczane były osoby, których osiągnięcia artystyczne stanowią twórczy wkład do rozwoju danej gałęzi sztuki, to ostatecznie do powołania na nie konieczne było posiadanie kwalifikacji artystycznych oraz pedagogicznych (art. 8 ust. 2 pkt 1 w zw. z ust. 1 uwsa). Obydwa rodzaje kwalifikacji były podtrzymane w aktach wykonawczych do powyższej ustawy³⁰. I taki model nabywania uprawnień profesorskich w dziedzinie sztuki

29 Ustawa z 29.3.1962 r. o wyższych szkołach artystycznych (Dz. U. 1962 nr 20, poz. 88 ze zm.), dalej „uwsa”.

30 Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z 19.2.1973 r. w sprawie przeprowadzania przewodu kwalifikacyjnego na stanowisko

został w krótkim czasie przejęty przez kolejny akt prawny, którą stała się opisana już ustawa z 1965 r.

Co się zaś tyczy aktów prawnych wydanych w latach międzywojennych, to ich znaczenie w rozważanej kwestii jest mniej znaczące, choćby z racji dopiero tworzenia się w tamtym czasie na powrót rodzimych ośrodków akademickich, w tym zajmujących się sztuką, i obsadzania ich dostępną kadrą dydaktyczną. Dlatego obok uproszczenia ówczesnych wymogów dla uzyskania tytułu profesora brak było kryteriów dla takiego tytułu na poziomie profesury nadzwyczajnej, a warunkiem nadania tytułu profesora zwyczajnego było posiadanie jedynie stosownych osiągnięć naukowych lub artystycznych. Początkowo, na gruncie ustawy z 1920 r.³¹, warunek ten był określony jako powiększenie się dorobku naukowego lub artystycznego (w trakcie profesury nadzwyczajnej), a następnie, na gruncie ustawy z 1933 r.³² – jako wydatne powiększenie się takiego dorobku. Takie rozwiązanie zostało więc przyjęte przez dekret z 1947 r., co motywowano – tym razem po hekatombie wojennej – potrzebą szybkiego wyposażenia uczelni w dydaktyków i zbudowania nowej kadry³³.

4. Względy formalne – jako praprzyczyna problemu

4.1. Wymogi dokumentacyjne ustanowione przez RDN

Na gruncie aktualnej ustawy brak ministerialnych przepisów wykonawczych, które były za poprzednich aktów prawnych, a dotyczyły

docenta w wyższych szkołach artystycznych (Dz.U. 1973 nr 6, poz. 42) do tego przewodu dopuszczano zasadniczo osobę posiadającą osiągnięcia artystyczne stanowiące twórczy wkład do rozwoju danej gałęzi sztuk, a także wykazującą na stanowisku nauczyciela akademickiego zdolność do kształcenia i wychowywania studentów oraz posiadającą przygotowanie do prowadzenia samodzielnej pracy dydaktycznej i wychowawczej (§ 5 ust. 1 pkt 1, 3 i 4 w zw. z § 2).

- 31 Ustawa z 13.7.1920 r. o szkołach akademickich (Dz. U. RP nr 72, poz. 494 ze zm.).
- 32 Ustawa z 15.3.1933 r. o szkołach akademickich (Dz. U. nr 29, poz. 250 ze zm.).
- 33 Szerzej Krystyna Wojtczak, „Tytuł profesora w Polsce w latach 1920-1990. Część 1. Warunki przyznawania tytułu profesora w prawie szkół wyższych” *Studia Prawa Publicznego*, nr 4 (2017): 56-94. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/spp/article/view/14481/14157>. [dostęp: 15.02.2022]; eadem, „Tytuł profesora w Polsce w latach 1920-1990. Część 2. Warunki nadawania tytułu profesora w prawie o stopniach i tytułach naukowych” *Studia Prawa Publicznego*, nr 1 (2018): 31-52. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/spp/article/view/21031/20333>. [dostęp: 15.02.2022].

szczegółowych warunków postępowania w sprawie nadania stopni i tytułów naukowych. Obecnie takie znaczenie mają zasady przyjęte w tym względzie przez samą RDN. Są one ujęte w formę „Wymagań dokumentacyjnych wniosków w sprawie nadania tytułu profesora”³⁴.

Zgodnie z powyższymi wymogami wnioski o wszczęcie postępowania w sprawie nadania tytułu profesora powinien m.in. – poza wykazem opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych kandydata albo dokumentacją jego dorobku artystycznego wraz z zapisem dzieł artystycznych odpowiednim ze względu na rodzaj dzieła i z dokumentacją ich publicznej prezentacji – zawierać (pkt 5) także informacje: o osiągnięciach dydaktycznych i sprawowanej opiece naukowej nad studentami lub doktorantami (w charakterze opiekuna lub promotora, wraz z wykazem przewodów i informacjami o podjętych uchwałach lub etapie procedowania), następnie o uczestnictwie w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych (z podaniem pełnionych funkcji), dalej o stażach naukowych w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych (z podaniem miejsca, czasu trwania i charakteru stażu), a ponadto o prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, oraz o działalności popularyzującej naukę lub sztukę.

Zarazem elementem omawianego wniosku (pkt 4) ma być autoreferat, który zgodnie z jego określeniem ma przedstawiać „opis wybitnych osiągnięć naukowych lub artystycznych, o których mowa w art. 227 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy, w szczególności opis osiągnięć uznanych za najważniejsze”. Jednocześnie, zgodnie z wzorem udostępnionym przez RDN, autoreferat powinien – poza opisem (w pkt 4) wspomnianych osiągnięć – zawierać (w pkt 5-7) także: informację o uczestniczeniu w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych albo odbyciu staży naukowych w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, lub prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, dalej opis pozostałych osiągnięć naukowych lub artystycznych, niewymienionych w pkt. 4 oraz opis osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę lub sztukę.

Co więcej, integralną częścią wniosku ma być też wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych. W ślad za jego pełnym tytułem ma on w rzeczywistości stanowić znacząco szerszy dokument, bo „Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych, aktywności naukowej, współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym,

34 Zob.: <https://www.rdn.gov.pl/postepowanie-profesorskie.wymagania-dokumentacyjne-wnioskow-w-sprawie-nadanai-tytulu-profesora.html>. [dostęp: 15.02.2022].

osiągnięciach dydaktycznych i popularyzatorskich oraz w zakresie organizacji nauki”³⁵ (z podziałem na okres przed uzyskaniem stopnia doktora, pomiędzy jego uzyskaniem a uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego oraz po jego uzyskaniu). W wykazie tym, według wzoru udostępnionego przez RDN, oprócz informacji o dorobku i (najważniejszych) osiągnięciach naukowych lub artystycznych, (pkt I), powinna się znaleźć również (pkt II) „Informacja o aktywności naukowej lub artystycznej”, w tym: o wystąpieniach na krajowych lub międzynarodowych konferencjach naukowych lub artystycznych (z wyszczególnieniem przedstawionych wykładów) oraz udziale w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych (z podaniem pełnionej funkcji), następnie o uczestnictwie w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych albo inne projekty (z podziałem na zrealizowane i będące w toku oraz z informacją o pełnionej funkcji) oraz uczestnictwie w programach europejskich lub międzynarodowych, dalej o odbytych stażach w instytucjach naukowych lub artystycznych, w tym zagranicznych (z podaniem miejsca, terminu, czasu trwania i charakteru), a ponadto o członkostwie w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych (z informacją o pełnionych funkcjach) oraz członkostwie w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism (z informacją o pełnionych funkcjach), jak też o recenzowanych pracach naukowych lub artystycznych (w szczególności publikowanych w czasopiśmie międzynarodowych) oraz uczestnictwie w zespołach oceniających wnioski o finansowanie badań, przyznanie nagród naukowych lub składanych w innych konkursach o charakterze naukowym lub dydaktycznym. Dalej (pkt III) ma być w tym wykazie podana „Informacja o współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym”, w tym: o współpracy z sektorem gospodarczym, o wykonanych ekspertyzach lub innych opracowaniach wykonanych na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorców, o udziale w zespołach eksperckich lub konkursowych oraz o projektach artystycznych realizowanych ze środowiskami pozaartystycznymi. Następnie (pkt IV) ma być w nim zawarta „Informacja o osiągnięciach dydaktycznych i popularyzatorskich oraz w zakresie organizacji nauki”, w tym: o wykładach i seminariach naukowych, wygłoszonych na uczelniach lub w instytutach naukowych innych niż jednostka zatrudniająca wnioskodawcę, dalej o przeprowadzonych zajęciach dydaktycznych w ramach kształcenia studentów na uczelniach wyższych i o sprawowaniu opieki nad studentami ubiegającymi się o nadanie tytułu zawodowego licencjata, inżyniera, magistra lub równorzędnych, następnie o sprawowaniu opieki nad osobami ubiegającymi się o nadanie stopnia doktora (w szczególności z informacją o pełnionych funkcjach oraz dacie wszczęcia przewodu,

35 Tytuł taki, choć wątpliwy stylistycznie, odzwierciedla zakres informacji objętych tym dokumentem.

tytule rozprawy i podjętej uchwały albo etapie procedowania), oraz o pełnieniu funkcji recenzenta w przewodach doktorskich (z informacją o tytule rozprawy i charakterze sporządzonych recenzji), jak też o pełnieniu funkcji recenzenta w przewodach habilitacyjnych albo funkcji członka lub sekretarza komisji habilitacyjnej (z informacją o tytule rozprawy lub osiągnięcia naukowego lub artystycznego), a ponadto o wykazie publikacji o charakterze popularnonaukowym, o udziale w wydarzeniach popularyzujących naukę, kulturę i sztukę, a także o osiągnięciach w zakresie organizacji nauki (z informacją o stanowiskach czy funkcjach i okresach ich sprawowania) oraz o wszelkich innych ważnych osiągnięciach naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych. Ponadto, (pkt V) wykaz ten powinien ujawniać „Informacje o nagrodach i wyróżnieniach”, tj.: o uzyskanych nagrodach lub wyróżnieniach wynikających z prowadzenia badań naukowych, osiągnięć w ramach organizacji nauki, współpracy ze środowiskiem społecznym i gospodarczym lub działalności dydaktycznej i popularyzującej naukę, jak też o uzyskanych stypendiach lub dofinansowaniach, niewymienionych wśród powyższych aktywności, ale związanych z nimi.

4.2. Spuścizna po przepisach wykonawczych do ustawy z 2003 roku

W okresie poprzedzającym aktualną ustawę wymogi formalne w postępowaniu o nadanie tytułu profesora były określone w rozporządzeniach ministerialnych. Za ustawy z 2003 r. rozporządzenie takie miało m.in. przedstawiać „wzór ankiety oceny osiągnięć naukowych lub artystycznych osoby ubiegającej się o nadanie tytułu profesora, uwzględniając różne dziedziny nauki i sztuki [...] mając na uwadze potrzebę zapewnienia rozwoju kadr naukowych oraz sprawnego i przejrzystego przeprowadzania [...] postępowania o nadanie tytułu profesora”³⁶ (art. 31 pkt 2 ustns). Wydane rok później rozporządzenie³⁷ nie zawierało jednak jeszcze takiej ankiety. Zamiast tego samo przewidywało unormowanie w tej kwestii. Wynikało z niego (§ 20 ust. 1 rpdhp-2004), że osoba, wobec której ma zostać wszczęte takie postępowanie, ma we wniosku zawrzeć nie tylko wykaz osiągnięć w pracy naukowo-badawczej lub artystycznej wraz z zapisem dzieł artystycznych i dokumentacją ich publicznej prezentacji (z uwzględnieniem okresu po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego lub kwalifikacji II stopnia albo stopnia doktora lub kwalifikacji I stopnia), i wraz ze wskazaniem, które z tych osiągnięć uznaje

36 To końcowe zastrzeżenie dotyczące celów rozporządzenia dodała ustawa z 15.1.2015 r. o zmianie ustawy o zasadach finansowania nauki oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015 poz. 249).

37 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 15.1.2004 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. 2004 nr 15 poz. 128 ze zm.), dalej „rpdhp-2004”.

za najważniejsze, jak też wykaz osiągnięć w pracy naukowo-badawczej lub artystycznej zastosowanych w praktyce. Ma bowiem zamieścić we wniosku (w pkt 2 i 5-6) także: autoreferat informujący o zainteresowaniach i osiągnięciach w działalności naukowo-badawczej lub artystycznej oraz dydaktycznej, informację o osiągnięciach dydaktycznych wraz z wykazem przewodów doktorskich lub kwalifikacyjnych, w których pełniła funkcję promotora lub opiekuna, oraz informację o współpracy z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi lub działającymi w zakresie sztuki w kraju i za granicą.

Wspomniana ankieta została przedstawiona dopiero w 2011 r., w związku z opisaną wyżej nowelizacją powyższej ustawy i wydaniem nowego rozporządzenia wykonawczego³⁸. W treści tego rozporządzenia zamieszczone były tylko krótkie postanowienia w omawianej kwestii. Wynikało z nich przede wszystkim (§ 19 ust. 2 rpdhp-2011), że autoreferat dołączany do wniosku o nadanie tytułu profesora ma – poza osiągnięciami naukowymi albo artystycznymi – zawierać również informację o osiągnięciach w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry, w tym o ukończonych przewodach doktorskich, w których pełniona była funkcja promotora, oraz o działalności popularyzującej naukę lub sztukę³⁹. W konsekwencji sama ankieta, choć tytułowana jako dotycząca „oceny osiągnięć naukowych albo artystycznych” (z podziałem na stosowne poziomy dotychczasowej kariery naukowej czy artystycznej i ze wskazaniem tych uznawanych za najważniejsze), musiała jednak zawierać szersze informacje niż tylko te o takich osiągnięciach. Wzór ankiety bowiem właściwie pokrywał się z tym, co obecnie w ramach wymogów dokumentacyjnych w praktyce RDN jest określone jako wspomniany „Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych, aktywności naukowej, współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym, osiągnięciach dydaktycznych i popularyzatorskich oraz w zakresie organizacji nauki” (zob. wyżej). Ankieta ta miała więc podawać – oprócz informacji o osiągnięciach i dorobku naukowym „w obszarze wiedzy: sztuka” – także informacje o aktywności naukowej, w tym a) wykaz publicznych realizacji dzieł artystycznych, b) wykaz publikacji utworów/dzieł artystycznych,

-
- 38 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22.9.2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. 2011 nr 204 poz. 1200, załącznik nr 2), dalej „rpdhp-2011”.
- 39 Rozciągnięcie wymogu działalności popularyzatorskiej na „sztukę” nastąpiło dopiero w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 30.10.2015 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. 2015 poz. 1842, załącznik nr 2).

c) wykaz współautorskich utworów/dzieł artystycznych, d) wykaz eksperymentów artystycznych⁴⁰; dalej o współpracy ze środowiskami pozaartystycznymi⁴¹, w tym a) projekty zrealizowane we współpracy z przedsiębiorcami, b) prawa własności przemysłowej uzyskane w kraju lub za granicą (w zakresie sztuk projektowych), c) ekspertyzy i inne opracowania wykonane na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorców, d) udział w zespołach eksperckich i konkursowych⁴²; następnie o współpracy międzynarodowej, w tym a) staże zagraniczne, b) udział w międzynarodowych wydarzeniach artystycznych, c) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych, d) członkostwo w międzynarodowych organizacjach artystycznych⁴³; jak również o osiągnięciach i dorobku dydaktycznym i popularyzatorskim, w tym a) prowadzone wykłady i seminaria naukowe; b) opieka naukowa nad doktorantami i osobami ubiegającymi się o nadanie stopnia doktora (z podaniem funkcji i tytułów rozpraw); c) artykuły i prace o charakterze popularnonaukowym; d) przygotowane materiały do e-learningu; e) aktywny udział w imprezach popularyzujących naukę, kulturę oraz sztukę, a ponadto o nagrodach oraz wyróżnieniach naukowych, dydaktycznych i artystycznych. Taki zakres wymaganych informacji był utrzymany w kolejnych wersjach rozporządzenia⁴⁴.

Praktyka Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (CKST) w pełni potwierdziła wskazany zakres oraz szczegółowość informacji podlegających przekazaniu we wnioski o nadanie tytułu profesora. W szczególności w dokumentacji wniosku rady naukowej jednostki organizacyjnej o nadanie tego tytułu kierowanym przez jej kierownika do CKST trzeba było – poza powyższą ankietą i autoreferatem – umieścić również „wniosek (opisowy) o nadanie tytułu profesora”. Wniosek taki należało opracować według wzoru (nr 2/II). Zgodnie z wzorem wniosek miał opisywać przebieg edukacji i uzyskanych stopni naukowych kandydata, jego pracę zawodową

40 Wskazane „eksperymenty” zostały usunięte w kolejnych wersjach rozporządzenia. Por. przyp. 39.

41 Pierwotnie środowisko to było określone jako „otoczenie społeczne i gospodarcze”.

42 Literaturę w tym punkcie dodano dopiero w kolejnych wersjach rozporządzenia. Por. przyp. 39.

43 Jw.

44 Zob. przyp. 39 oraz dwa rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora: z 26.9.2016 r. (Dz. U. 2016 poz. 1586, załącznik nr 2) i z 19.1.2018 r. (Dz. U. 2018 poz. 261, załącznik nr 2).

(naukową lub artystyczną), w tym zajmowane stanowiska, pełnione funkcje udział we władzach lub zespołach kolegialnych i inne prace organizacyjne, a także opublikowany dorobek (naukowy lub artystyczny). Oprócz tego trzeba w nim było: omówić główne kierunki działalności naukowej lub artystycznej kandydata, wyodrębniając osiągnięcia w okresie po ostatniej nominacji; wskazać, na czym koncentruje się jego uwaga; wyeksponować dorobek o podstawowym znaczeniu, oryginalny w treści lub metodach; podkreślić znaczenie podejmowanej problematyki dla nauki lub kultury oraz wskazać wkład kandydata w rozwój danej dziedziny nauki lub sztuki, i dalej podać, czy jego prace znalazły zastosowanie w praktyce, czy brał on udział w pracach wdrożeniowych lub czy jego opracowania w inny sposób zostały wykorzystane w praktyce, a następnie omówić autorytet kandydata w krajowej i zagranicznej nauce lub środowiskach twórców sztuki oraz stwierdzić, czy i jakie recenzje o jego pracach ukazały się w czasopismach naukowych i artystycznych w kraju i za granicą albo czy prace te były przytaczane przez innych autorów, potem podać informację na temat reprezentowania przez kandydata nauki lub sztuki polskiej za granicą (tj. czynny udział w zjazdach, konferencjach, sympozjach, konkursach artystycznych itd.), i w dalszej kolejności omówić osiągnięcia kandydata w działalności dydaktycznej (w tym dorobek w kształceniu i wychowywaniu młodej kadry naukowej lub artystycznej, liczbę zakończonych i prowadzonych przewodów doktorskich, liczbę opinii o pracach doktorskich i habilitacyjnych, oraz informację o karierach artystycznych uczniów, inne formy opieki nad młodą kadrami, np. organizowanie i kierowanie studium doktoranckim, seminariami doktoranckimi i stażami pracowników z innych uczelni itp.), a ponadto scharakteryzować działalność w instytucjach, organizacjach i towarzystwach naukowych lub artystycznych w kraju i za granicą oraz działalność w zakresie popularyzacji wiedzy i upowszechniania osiągnięć naukowych i artystycznych, jak też wymienić jego odznaczenia państwowe i wyróżnienia⁴⁵.

W tym samym kierunku słyły wypowiedzi osób uczestniczących w kształtowaniu ówczesnego modelu uzyskiwania tytułu profesora, i to konkretnie w dziedzinie sztuki. Były to bowiem wypowiedzi dotyczące w ogóle wyznaczenia takiego modelu na dłuższe lata. Przykładowo, sekretarz CKST, odpowiadając na pytanie, czy przyjęta zmiana polegająca na ujednoczeniu stopni w dziedzinie nauki i w dziedzinie sztuki spowoduje, że artyści będą musieli m.in. pisać prace teoretyczne dla swojego awansu, stwierdził, „Oczywiście, jeśli na serio potraktujemy wymagania na stopień w zakresie sztuki.

45 Por.: <https://www.ck.gov.pl/articles/id/16.html>. [dostęp: 15.02.2022]. Na końcu tego dokumentu zawarto jedynie uwagę, że „Przedstawiony schemat wniosku opisowego powinien być potraktowany jako materiał pomocniczy i może być modyfikowany w zależności od specyfiki działalności kandydata”.

Sformalizowanie tego procesu może być orężem służącym do podniesienia wymagań wobec pracowników uczelni artystycznych. Tym samym [...] artyści będą lepiej przygotowani do funkcji wykładowcy szkoły wyższej⁴⁶.

4.3. Zróżnicowana regulacja we wcześniejszych aktach prawnych

Inaczej jednak przedstawiały się w tej materii przepisy wykonawcze do wcześniejszych ustaw. A było tak pomimo tego, że dla uzyskania tytułu profesora (w tym w dziedzinie sztuki) wymagały one wykazania odpowiednich osiągnięć nie tylko w działalności (w sensie twórczości) artystycznej, lecz także w sferze szeroko pojętej działalności dydaktycznej, w tym na płaszczyźnie kształcenia, doskonalenia czy wychowywania kadry artystycznej. Mimo to rozporządzenie wykonawcze⁴⁷ do ustawy z 1990 r. nie zawierało żadnych tego rodzaju postanowień, jakie były przewidziane rozporządzeniami do ustawy z 2003 r., zwłaszcza po jej nowelizacji z 2011 r. Pomijając w ogóle brak załączników w postaci ankiet, w tym ich wzorów, rozporządzenie to odnośnie do recenzji w postępowaniu o nadanie tytułu naukowego postanawiało (§ 18 rpdht) o konieczności zawarcia w niej – oprócz jednoznacznego stanowiska w tym względzie – szczegółowo uzasadnionej oceny tylko dorobku naukowego lub artystycznego, bez wskazania na wymóg dokonania takiej oceny również (tj. osobno) co do osiągnięć dydaktycznych, o którym była mowa w art. 25 ust. 4 w zw. z ust. 1 utsn.

Z kolei w przepisach wykonawczych do ustawy z 1965 r., a dotyczących wniosków w postępowaniach o tytuł naukowy, nie były bliżej określone dokumenty składane w tych procedurach⁴⁸. Niemniej z czasem przepisy te wymagały, żeby recenzje w tych postępowaniach poza ocenę dorobku naukowo-badawczego, a w zakresie sztuk – dorobku w pracy artystycznej, zawierały też ocenę dorobku dydaktyczno-wychowawczego (§ 4 ust. 1 zwkt)⁴⁹.

46 „Socjalny profesor. Rozmowa z prof. O. Achmatowiczem, sekretarzem Centralnej Komisji ds. Tytułów Naukowych i Stopni Naukowych” *Forum Akademickie*, nr 5 (2003): 21-23. https://forumakademickie.pl/fa-archiwum/archiwum/2003/05/artykuly/09-rozmowa_forum.htm.

47 Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 8.10.1991 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu naukowego (Dz. U. 1991 nr 92, poz. 410 ze zm.), dalej „rpdht”.

48 Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego i Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z 13.12.1965 r. w sprawie trybu składania przez rady wydziału i rady naukowe wniosków o przedstawienie kandydatów do tytułu naukowego (M.P. 1966 nr 1, poz. 11 ze zm.), dalej „zwkt”.

49 Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego i Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z 17.4.1969 r. zmieniające zarządzenie w sprawie trybu składania przez rady wydziału i rady naukowe

5. Sprzeczność wymogów formalnych RDN z interpretacją art. 227 pswn

5.1. Sprzeczność z wykładnią w piśmiennictwie

O tym, że przedstawione wymogi formalne w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (co dotyczy zresztą także stopni naukowych)⁵⁰ rozmijają się, i to zupełnie, z ustawowymi kryteriami przyznania tego tytułu, przekonuje stanowisko piśmiennictwa odnośnie do przesłanek uzyskania tego tytułu w zakresie sztuki z art. 227 ust. 1 pkt 2 pswn. Według jednomyślnych komentarzy do tego przepisu przyjęte w nim rozwiązanie pokazuje, że:

- dokonano „całkowitej rezygnacji z wymagania posiadania – sprecyzowanych w art. 26 ust. 1 pkt 3 usntn – osiągnięć w opiece naukowej (w zakresie sztuki – w kształceniu młodej kadry)”⁵¹;
- ustawodawca „zrezygnował z dotychczasowego kryterium nadawania tytułu profesora, jakim było posiadanie osiągnięć w opiece naukowej, uznając tym samym, że udział kandydata w uważanej dotychczas za konieczną działalności polegającej na kształceniu kadr nie musi być wymagany [...] dla uzyskania tytułu profesora wymaga się od osoby

wniosków o przedstawienie kandydatów do tytułu naukowego (M.P. 1969 nr 20, poz. 169) oraz zarządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z 11.8.1986 r. w sprawie trybu składania przez rady wydziału i rady naukowe wniosków o przedstawienie kandydatów do tytułu naukowego (M.P. 1986 nr 28, poz. 202).

- 50 Również w opiniach o relacji między ustawą a informacjami wymaganymi we wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego krytykuje się nadmierny zakres tych informacji, stwierdzając: „konsternację budzi wymóg zawarcia we wniosku opisu kariery zawodowej. [...] jest zupełnie niejasne, w jakim celu ustawodawca przewidział przedstawienie we wniosku o wszczęcie postępowania tego właśnie elementu. Kariera zawodowa nie jest przecież przedmiotem oceny w toku postępowania [...] a może być przecież prowadzona nie tylko zupełnie niezależnie od kariery naukowej, ale też w zupełnie innych obszarach i dziedzinach”). Tak Łukasz Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz* (Warszawa: Difin, 2021), 237, 239. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/11238/3/L_Kierznowski_Stopnie_naukowe_Komentarz.pdf [dostęp: 15.02.2022].
- 51 Hubert Izdebski w: Hubert Izdebski, Jan Michał Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), wyd. LEX/el. 2021, kom. do art. 227.

legitymującej się stopniem doktora habilitowanego w zakresie sztuki wyłącznie wybitnych osiągnięć artystycznych”⁵²;

- w stosunku do osoby ubiegającej się o tytuł profesora „zrezygnowano z konieczności posiadania osiągnięć w opiece naukowej”, wobec czego „w odniesieniu do dziedzin artystycznych wymaga się, poza posiadaniem stopnia doktora habilitowanego, posiadania wybitnych osiągnięć artystycznych”⁵³;
- „w przypadku tego typu osób ustawodawca do niezbędnego minimum zawęził przedmiotowe wymogi”⁵⁴.

Również w innych opracowaniach na ten temat nikt nie ma wątpliwości, że obecnie „ustawodawca odstąpił od wymogu sprawowania przez kandydata do tytułu profesora opieki naukowej, o której stanowił art. 26 [...] ustawy [...] z 2003 r.”, czyli że odstąpił od takiego wymogu całkowicie (tj. bez względu na dziedzinę), oraz że w porównaniu z wymaganiami dla uzyskania tytułu profesora w dziedzinie nauki „węższy zakres wymagań dotyczy kandydata do tytułu profesora sztuki, osoba ubiegająca się bowiem o ten tytuł musi posiadać stopień doktora habilitowanego w zakresie sztuki oraz wybitne osiągnięcia artystyczne”⁵⁵.

Zresztą nawet w ogólnych ocenach złagodzenia zasad awansów do tytułu profesorskiego można znaleźć aprobatę dla rezygnacji z wymogu osiągnięć dydaktycznych jako warunku realizacji takiego awansu. W myśl jednej z takich ocen, „Ustawodawca odstąpił od wymogu posiadania osiągnięć w opiece naukowej w związku z obniżeniem jakości takiej wymuszonej opieki. Uznano, że decyzje o podjęciu się funkcji promotora rozprawy doktorskiej albo recenzenta nie powinny być podyktowane potrzebą spełnienia

52 Tomasz Jędrzejewski, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. Jerzy Woźnicki (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), wyd. Lex/el., kom. do art. 227.

53 Krzysztof Ślebzak, „Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. Krzysztof Wojciech Baran (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), wyd. Lex/el., kom. do art. 227.

54 Magdalena Pyter, Beata Zięba, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (Warszawa: C. H. Beck, 2021), wyd. Legalis, kom. do art. 227.

55 Magdalena Sienuć, „Nadanie tytułu naukowego profesora. Kilka refleksji na tle regulacji zawartych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 4 (2020): 140 (tamże przyp. 9) i 142. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jsui/bitstream/11320/10097/1/BSP_25_4_M_Sieniuc_Nadanie_tytulu_naukowego_profesora.pdf. [dostęp: 15.02.2022].

wymogu koniecznego do awansu naukowego, tylko powinny być uzależnione od względów merytorycznych⁵⁶.

Ponadto, w kontrze do przywołanego wyżej nastawienia CKTN i jej przedstawicieli warto zauważyć, że już na gruncie ustawy z 2003 r. dostrzegano potrzebę odmiennego ukształtowania kryteriów uzyskiwania tytułu profesora w dziedzinie sztuki w stosunku do dziedziny nauki. Dlatego istniejącą już wówczas pewną różnicę w zakresie tych kryteriów opatrywano w komentarzach do art. 26 ustns zazwyczaj uwagą, według której „specyfika działalności artystycznej, uwzględniona także w ust. 4, spowodowała ograniczenie wymagań stawianych kandydatom do tytułu profesora w zakresie sztuki (ust. 2)⁵⁷. Co więcej, stan prawny po nowelizacji powyższego przepisu z 2011 r. był nadal poddawany krytyce. Dość przywołać tu stanowisko KRASP wzywające do jak najszybszej korekty rozwiązań wynikających z tej nowelizacji wobec częstej niemożliwości sprostania w wielu dziedzinach (i to nawet na polu nauki) przewidzianym w niej wymogom, tak co do prowadzenia działalności w zakresie badań, jak i promowania nowych kadr.⁵⁸

5.2. Sprzeczność z wykładnią oficjalną

Pomimo dwuletniej pracy nad pswn jej regulacja w omawianej kwestii – co wytknięto już też w piśmiennictwie⁵⁹ – nie została wyjaśniona w uzasadnieniu projektu tej ustawy. Niemniej, regulacja ta nie pozostawia wątpliwości co do znaczenia przewidzianych w niej zmian dotychczasowego stanu prawnego. Jej skutki w tym względzie były też od początku jednoznacznie odczytywane w kręgach oficjalnych.

-
- 56 Marcin Dokowicz w: *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, red. Jerzy Woźnicki (Warszawa: Wolters Kluwer, 2020), wyd. Lex/el., rozdz. 4, pkt 4.3.4.
- 57 Hubert Izdebski, Jan Michał Zieliński, *Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2015), wyd. Lex/el., kom. do art. 26.
- 58 Stanowisko Prezydium Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich I Prezydium Polskiej Akademii Nauk z 5.7.2013 r. w sprawie konieczności nowelizacji ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. <https://sip.lex.pl/#/act/286446858/1611702/koniecznosc-nowelizacji-ustawy-o-stopniach-naukowych-i-tytule-naukowym-oraz-o-stopniach-i-tytule...?keyword=%22ustawa%20o%20stopniach%20naukowych%22&cm=SREST&cm=SREST>. [dostęp: 15.02.2022].
- 59 Np. Hubert Izdebski, w: Hubert Izdebski, Jan Michał Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), wyd. Lex/el. 2021, kom. do art. 227.

Przykładowo, w omówieniach rozwiązań, jakie niesie ze sobą ustawa 2.0 w przedmiotowej materii, dostrzegano nie tylko to, że ustawodawca postarał się ostatecznie o złagodzenie warunków uzyskania tytułu profesora, i to także w stosunku do zapisów z projektu tej ustawy. Wskazano bowiem także na fakt, że „osobny przepis dotyczy profesorów w zakresie sztuki”⁶⁰, czyniąc to nie tylko dla zaznaczenia redakcyjnego oddzielenia unormowania tytułu profesora w tej dziedzinie względem dziedziny nauki, lecz również dla zaakcentowania odmienności treści obydwu tych unormowań.

Co więcej, tego rodzaju wnioskowi nadano formę urzędowego potwierdzenia. Za takie można bowiem uznać wydany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, jako inicjatora tej regulacji, specjalny przewodnik na temat systemu ustanowionego przez omawianą ustawę jako „Konstytucję dla Nauki”⁶¹. W jego rozdziale (tzw. obszar 3) o procedurach awansu naukowego, w punkcie (3.5) dotyczącym tytułu profesora, zaznaczono, że „zmieniły się także wymogi stawiane kandydatom do tytułu”, podając w ramach z informacją o głównych zmianach, że „zmodyfikowano warunki stawiane osobom ubiegającym się o tytuł profesora, w tym m.in. zniesiono wymogi dotyczące pełnienia opieki naukowej nad doktorantami”. Podkreśla się przy tym, że „w odróżnieniu od warunków wymaganych do nadania tytułu profesora w dziedzinie nauk taki tytuł w dziedzinie sztuki może być nadany, zasadniczo (poza sytuacjami szczególnymi), osobie, która posiada [...] wybitne osiągnięcia artystyczne”. Ponadto, zwraca się uwagę na związek wskazanych wymogów z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie nadania tytułu profesora, wyjaśniając, że „Wniosek ten powinien zawierać uzasadnienie odnoszące się do wszystkich ustawowych wymagań, o których mowa w części przewodnika pt. »Wymogi stawiane kandydatom do tytułu profesora«, czyli w dziedzinie sztuki – tylko do tego jednego, określonego wyżej.

60 Ludwika Tomala, „Ustawa 2.0: najważniejsze zapisy” *Nauka w Polsce*, 21 lipca 2018. <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C30350%2Custawa-20-najwazniejsze-zapisy.html>. [dostęp: 15.02.202].

61 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Konstytucja dla Nauki. Przewodnik po systemie szkolnictwa wyższego i nauki. Część 1* (Warszawa, 2019), 85-86. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/konstytucja-dla-nauki--przewodnik-po-reformie>. [dostęp: 15.02.2022]. Przewodnik ten jest dostępny zarówno na stronach RDN, jak i wielu uczelni, w tym artystycznych.

6. Wpływ wymagań dokumentacyjnych na wadliwą praktykę recenzencką

6.1. Wpływ wymagań dokumentacyjnych RDN na aktualne recenzje

Ta niespójność, a ściślej daleko posunięta nadmierność, przyjętych przez RDN wymagań dokumentacyjnych dla wniosku o nadania tytułu profesora w dziedzinie sztuki w porównaniu z kryteriami ustawowymi ma bezpośredni wpływ na praktykę recenzencką w tych sprawach.

W recenzjach tych dosłownie bowiem odbijają się wszelkie informacje o kandydacie do tytułu profesora podane we wniosku w ramach jego poszczególnych elementów, wyznaczonych powyższymi wymaganiami. Recenzje te abstrahują od przesłanek z art. 227 ust. 1 pkt 2 pswn, a zamiast tego trzymają się wspomnianych elementów wniosku, a często też podają wadliwą podstawę prawną dokonanych w nich ocen i ich konkluzji⁶². Dlatego niemal we wszystkich takich recenzjach przedmiotem oceny staje się nie tylko określone osiągnięcie artystyczne, wskazane przez kandydata jako wybitne. Oceną tą objęte są, i to niekiedy na tym samym poziomie ważności w kontekście przyjętych konkluzji, w ogóle osiągnięcia artystyczne w ich całokształcie, a ponadto dorobek naukowy, dydaktyczny, w zakresie kształcenia kadr, organizacyjny i popularyzatorski (np. wystawy, pokazy, warsztaty, festiwale, konkursy, recitale, nagrania itp.) oraz nawet w zakresie promowania czy wręcz „budowania” kultury polskiej za granicą, jak też osiągnięcia w sferze prowadzenia badań, w tym najlepiej finansowanych z grantów, i to zwłaszcza o wymiarze międzynarodowym (tj. we współpracy z ośrodkami zagranicznymi), a także nagrody i wyróżnienia.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że o pozytywnych konkluzjach recenzji decyduje częstokroć właśnie ów „bogaty wachlarz”, czyli „różnorodność” wspomnianych osiągnięć. Wyrażona w licznych recenzjach odmowa poparcia wniosku kandydata jest wynikiem nie tyle braku wybitności osiągnięcia artystycznego czy wątpliwości co do niego (albo słabości jego wykazania we wniosku), ile nieposiadania przez kandydata w ogóle lub istotnych osiągnięć we wszystkich, w większości lub tylko w części tych pozostałych

62 W tych recenzjach nie zawsze przypadkowo pojawia się wadliwie wskazywany przepis pswn. Powołanie się w ich wstępie, a na ogół w ich konkluzjach, np. na spełnienie lub niespełnienie „wymogów z art. 227 ust. 1 pkt 1 lit. b” (a zdarza się, że i „lit. a”) tej ustawy wydaje się bowiem niekiedy świadome. Spotyka się też recenzje, w których cytowane są wszystkie przesłanki z art. 227 ust. 1 pswn. Są nawet recenzje, które oparto zarówno na art. 227 pswn, jak i art. 26 ustn, a także, w których jakkolwiek nominalną podstawą prawną był art. 227 pswn, to kryterium oceny było jednak to, czy przedstawione „dokonania [...] we wszystkich obszarach [...] wnoszą znaczący wkład w rozwój polskiej kultury [...] i przerastają wymogi stawiane w przewodzie habilitacyjnym”.

sfer aktywności, jakie podlegają ujęciu we wniosku zgodnie z wymaganiami dokumentacyjnymi RDN. Bywa nawet wręcz tak, że recenzja, choć korzystna dla kandydata, zastrzega jednak, że np. badany w niej dorobek dydaktyczny, w tym dotyczący kształcenia młodej kadry, jest mizerny czy też osiąga jedynie podstawowy poziom, zawierając zarazem uwagę, że ten dorobek „w świetle dawnych wymogów byłby niewystarczający”. Do zupełnych wyjątków należą zaś te recenzje, w których jedynym lub przynajmniej decydującym punktem kwalifikacji wniosku kandydata jest jedno konkretne osiągnięcie artystyczne, a także te, które świadomie pomijają tu takie kryteria, jak np. współczynnik Impact Factor czy wartość indeksu Hirscha⁶³.

6.2. Wpływ wymagań z rozporządzenia do ustawy z 2003 r. na ówczesne recenzje

Wpływ omawianej niespójności, zachodzącej przecież też za poprzedniej ustawy, był widoczny analogicznie już w zakresie ówczesnych awansów profesorskich w dziedzinie sztuki. Także odnośnie do nich nietrudno

63 Por. ok. 500 recenzji sporządzonych w latach 2020-2021 w postępowaniach o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dla następujących dr. hab.: J. Antonik, M. Bernatowicz, E. Biegas, A. Biegun, M. Błażucki, A. Bochenek, J. Bokun, R. Borowski, Ł. Bratasz, J. Bręk, K. Bumann, S. Burnicka-Kalischevska, M. Chomicz, M. Chowaniec, M. Chyrzyński, P. Ciesielski, G. Dąbrowski, K. Dondalska, J. Dziubiński, A. Frankowski, A. Franków-Żelazny, A. Galikowska-Gajewska, M. Gallas, J. Glenc, K. Grzeszczak, S. Halat, M. Haladuda, J. Haufa, J. Hoffmann-Dietrich, B. Hubisz-Sielska, P. Jakubowski, W. Jaskólska, A. Jastrzębska-Quinn, P. Kamiński, M. Klimek, M. Kolasa-Hladikova, Z. Kovács, E. Kowalska-Zajac, A. Krajewski, A. Kubica, T. Kudyk, H. Kulenty-Majoor, A. Kurzak, G. Lange, I. Lewandowska, A. Lipiński, K. Łapot-Dzierwa, J. Ławrynowicz-Just, B. Łuczkwowiak, M. Łukaszewski, W. Łyjak, E. Marciniak, D. Mikulski, T. Myjak, M. Nagy, K. Oleś-Błacha, J. Ozimkowski, M. Płoski, M. Pomianowska, W. Promiński, V. Przech, M. Przedpeńska-Bieniek, M. Przybylski, P. Przytocki, T. Sadlej, B. Schwenke, M. Ratajczak, M. Rochecka, A. Ryłko, A. Serafińska, J. Skorek, Ł. Skąpski, M. Snarska, J. Stankiewicz, M. Stańczyk, A. Stefanowicz, P. Sułkowski, A. Szadejko, A. Szostak-Myrczak, W. Szulc, A. Teliga, W. Turek, P. Wajrak, W. Waleczek, M. Warykiewicz-Siwy, M. Wielek, A. Wysocka, M. Zalewski, P. Zawadzki, M. Zdunik, A. Zdunikowski, M. Zieliński, N. Ziółkowska-Kurczuk, R. Żołędziewski, J. Żółkoś-Zagdańska. <https://radon.nauka.gov.pl/dane/pliki-postepowania-awansowe?promotionKindCode=3&domainDisciplines=DZ0108N&pageNumber=1&pageSize=30&fieldName=personSurname&sortOrder=ASC>. [dostęp: 15.02.2022].

wskazać na przykłady recenzji, w których za kryteria oceny zasadności wniosków w sprawie nadania tytułu profesora w tej dziedzinie uznawano cały szereg warunków niewymienionych w art. 26 *usnts*. Chodzi o warunki z rozporządzenia do ustawy z 2003 r., którego kontynuatorem są wymagania dokumentacyjne RDN.

W szczególności, nierzadko zdarzało się, że wśród ustawowych przesłanek, mających wynikać z powyższego przepisu, wymieniano – obok osiągnięć (artystycznych) znacznie przekraczających wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym oraz obok opieki naukowej czy kształcenia młodej kadry – także doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi. I niejako przy okazji tego badano w recenzji w ogóle projekty badawcze kandydata, i to nie tylko te we współpracy z innymi osobami czy ośrodkami, lecz także indywidualne, a przy tym związane nie tylko z koncepcjami artystycznymi, lecz z tworzeniem środowiska artystycznego sprzyjającego rozwojowi młodych artystów podejmujących własną działalność. Ponadto, jako kryteria, od których uzależniano pozytywne konkluzje recenzji, były analizowane zarówno nagrody i wyróżnienia, aktywność organizacyjna oraz popularyzowanie sztuki (a nawet samej nauki), jak też współpraca międzynarodowa, w tym staże i stypendia⁶⁴.

Zresztą nawet w recenzjach, które koncentrowały się na przesłankach ustawowych, brano też pod uwagę nie tylko dorobek *stricte* naukowy (a nie tylko artystyczny), lecz także organizatorski, a oprócz dorobku w zakresie kształcenia młodej kadry analizowano również dokonania dydaktyczne. Aczkolwiek mogło to być po części tłumaczone tym, że w intytulacji pisma powierzającego wykonanie recenzji było zwykle podawane, że ma ona dotyczyć właśnie „osiągnięć artystycznych, naukowych i dydaktycznych oraz w zakresie kształcenia kadry”⁶⁵. Niemniej, już zdecydowane zastrzeżenia budziło stwierdzenie w konkluzjach takiej recenzji, że poza dorobkiem artystycznym

64 Por. np. recenzję prof. W. Limont z 2019 r. w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dr. hab. R. Bartelowi. <https://uap.edu.pl/wp-content/uploads/2018/02/PROF.-LIMONT-REC.-PROF.-DLA-R.-BARTELA.pdf>. [dostęp: 15.02.2022]. Na korzyść tej recenzji można jednak podnieść, że mimo stwierdzenia w niej niespełnienia kilku ze wspomnianych kryteriów jej konkluzje okazały się pozytywne.

65 Por. np. recenzję prof. M. Koreckiej-Soszkowskiej z 2017 r. w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dr. hab. J. Drzewieckiemu. <http://www.amuz.bydgoszcz.pl/wp-content/uploads/2015/08/Recenzja-prof.-M.-Korecka-Soszkowska-ma%C5%82y-plik.pdf>. [dostęp: 15.02.2022] oraz recenzję prof. S. Firleja z 2017 r. w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dr. hab. R. Marzec. <http://www.amuz.bydgoszcz.pl/wp-content/uploads/2015/08/Recenzja-prof.-S.-Firlej-ma%C5%82y-plik.pdf>. [dostęp: 15.02.2022].

i dydaktycznym, również dorobek naukowo-badawczy oraz organizacyjny czy nawet organizacyjno-popularyzatorski „spełnia wymagania ustawowe”⁶⁶. Wobec tego na marginesie już tylko można pozostawić fakt, że w licznych recenzjach pojawiały się też – traktowane niezmiennie jako jedno z kryteriów kwalifikowania do tytułu profesora (w ślad za narzuconą przez rozporządzenie wykonawcze zawartością dokumentów załączanych do wniosku) – takie czynniki, jak życiorys zawodowy czy postawa, w tym nawet wyrażane w twórczości artystycznej przekonania kandydata, a także zaangażowanie w pracę na rzecz macierzystej uczelni czy wręcz jej „oddanie się” oraz rozpoznawalność w środowisku.

7. Potrzeba naprawy wad formalnych postępowania o nadanie tytułu profesora

7.1. Korekta wymagań dokumentacyjnych RDN dla wniosków

Całość powyższych ustaleń przekonuje o nieprawidłowości wymogów formalnych RDN w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, w szczególności w dziedzinie sztuki. Wymogi te nie tyle nawet są niedostosowane do treści ustawy, ile ewidentnie rozmiągają się z określonymi w niej przesłankami. Wadliwość ta ma charakter urzędowy i wymaga naprawy pod tym względem, który jest – a raczej powinien być – wykonawczy w stosunku do ustawy.

Naprawa tej wady proceduralnej powinna być radykalna. Nie powinna polegać na wybiórczej modyfikacji dotychczasowych wymagań co do treści wniosku w tym postępowaniu, lecz musi stanowić całościową, poważną ich korektę. Z tych wymagań powinny być usunięte wszelkie punkty, zobowiązujące do podawania informacji niemających jakiegokolwiek pokrycia w przesłankach ustawowych. Chodzi o informacje poza zakresem – *verba legis* – „wymagań, o których mowa w art. 227 ust. 1 albo 2” pswn, a których spełnienie ma podlegać ocenie recenzentów (art. 228 ust. 3 pswn). W razie ubiegania się o tytuł profesora w dziedzinie sztuki wniosek powinien zatem koncentrować się, a nawet ograniczać się do wykazania wybitnego osiągnięcia artystycznego. Zasadne byłoby również, aby wymagania te wyodrębniły taki przypadek, odróżniając go od wniosku o nadanie tytułu profesora

66 Tak w recenzji prof. M. Wagnera z 2019 r. w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dr. hab. E. Jabłońskiej. <https://art.umk.pl/panel/wp-content/uploads/recenzja-prof-Wagner.pdf>. [dostęp: 15.02.2022], recenzji prof. M. Adamczyka z 2019 r. w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dr. hab. K. Białowiczowi. <https://art.umk.pl/panel/wp-content/uploads/recenzja-Adamczyk.pdf>. [dostęp: 15.02.2022] oraz recenzji prof. S. Baja z 2019 r. w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki dr. hab. I. Kopańczowi. <https://art.umk.pl/panel/wp-content/uploads/recenzja-prof-Baj.pdf>. [dostęp: 15.02.2022].

w dziedzinie nauk. Miałoby to też efekt instrukcyjny w stosunku do recenzentów, którzy w dziedzinie sztuki błędnie łączą ustawowe warunki dla tego tytułu z takimi warunkami w zakresie nauki.

7.2. Potrzeba (sądowego wymuszenia) weryfikacji recenzji przez RDN

Jakkolwiek wspomniana korekta wymagań dokumentacyjnych RDN mogłaby wydawać się całkowitym panaceum na zaistniałą sytuację praktyczną, to jednak może być niewystarczająca. Jak zaznaczono, recenzenci w postępowaniach o nadanie tytułu profesora w dziedzinie sztuki, nawet kierując się też treścią ustawy, często mylnie rozumieją czy błędnie wybierają przepisy miarodajne dla przeprowadzanych przez siebie ocen wniosków w tych postępowaniach. Wielu z nich tkwi zresztą jeszcze w dawnym modelu kryteriów decydujących o tytule profesora w dziedzinie sztuki. Sama zatem zmiana warunków dokumentacyjnych w tych sprawach – aczkolwiek zależnie od sposobu jej dokonania – może nie odwieść od tych przyzwyczajzeń lub nie zawsze zapewnić zastosowanie prawidłowych przesłanek ustawowych.

Dlatego konieczne jest, aby niezależnie od korekty formalnej w sprawie awansów profesorskich w dziedzinie sztuki RDN wykazała aktywną postawę również pod względem weryfikacji recenzji w tych sprawach. Chodzi o weryfikację prawną, która polegałaby na odrzuceniu recenzji oderwanych od kryteriów ustawowych, przeinaczających je lub w inny sposób istotnie je naruszających. Z tym, że wobec braku w pswn przepisów, które jednoznacznie zobowiązywałyby Radę do takiego działania (co zresztą również jest sytuacją utrwaloną przez poprzednie ustawy), wymagane byłoby tu odpowiednie orzecznictwo sądów administracyjnych. Powinno być to orzecznictwo wymuszające na RDN krytyczną postawę wobec wymienionych przypadków recenzji. Miałoby ono kwestionować wszelkie przypadki akceptacji przez Radę, na tle art. 228 ust. 3 pswn, recenzji z odmową poparcia wniosku o tytuł profesora sztuki, które wywodzą ją z niespełnienia kryteriów spoza art. 227 ust. 1 pkt 2 pswn.

Żeby jednak tak się stało, musi najpierw dojść do zmiany samego nastawienia sądów administracyjnych w tej kwestii. Tymczasem standardem w sądownoadministracyjnej kontroli decyzji wydanych w sprawie nadania tytułu profesora jest teza o ograniczonym charakterze tej kontroli, która wynika z odrębności cechującej postępowanie w takich sprawach i nie obejmuje oceny ani osiągnięć przedstawianych przez wnioskodawcę, ani sporządzonych recenzji⁶⁷. Sądy te tłumaczą, że w ramach swej kognicji nie są uprawnione do poddawania analizie wartości naukowej dokumentacji kandydata i jego dorobku naukowego czy artystycznego ani nie mają instrumentów prawnych

67 Tak ostatnio wyrok NSA z 20.1.2022 r., III OSK 4833/21, zob. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych. <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/2B75A4B9C7>.

do oceny trafności opinii recenzentów czy tym bardziej wnikania merytorycznie w ich treść w aspekcie spełnienia ustawowych przesłanek uzyskania tytułu profesora. Nie mają więc kompetencji do rozwiązywania merytorycznych sporów powstałych w świecie nauki, jako że te zagadnienia należą do sfery danej dziedziny nauki czy sztuki. Dlatego wszelka argumentacja skargi polemizująca z oceną wartości osiągnięć wnioskodawcy w takiej sprawie nie może być przedmiotem oceny w trybie kontroli administracyjnej. W zakresie tej kontroli pozostaje wyłącznie zbadanie, czy w toku czynności o nadanie tytułu naukowego nie doszło do naruszenia – w stopniu mogącym mieć wpływ na wynik sprawy – trybu postępowania określonego przepisami ustawy i normami kpa, czyli jedynie aspektów formalnych postępowania zakończonego wydaniem zaskarżonej decyzji⁶⁸.

Takie podejście trudno kwalifikować inaczej niż jako motywowaną czysto formalistycznie ucieczkę od problemu. Jest ono zakrywaniem oczu przed nieprawidłowościami postępowań o awans do tytułu profesora i konserwowaniem praktyki organu prowadzącego, postępowań, które mają jednak – całościowo rzecz oceniając – charakter patologii. To podejście jest niepokojące tym bardziej, że zawarty w nim oportunizm wobec korygowania postawy wspomnianego organu (obecnie RDN) wyraźnie się skryształizował w ostatnim czasie. Jeszcze niedawno można było spotkać się z większym zrozumieniem sądów administracyjnych w kwestii potrzeby orzeczniczej interwencji w działanie tego organu w takich sprawach. W szczególności, przyznały one, że organ ten nie może opierać się na dowolnej czy nawet ogólnej ocenie danej recenzji bez dokładnej analizy jej treści – i to także pod względem merytorycznym (a nie tylko formalnym), dokonanej przy tym w świetle wszelkich miarodajnych przepisów. Za wadliwe uważały zwłaszcza działanie organu w tym względzie wbrew materiałowi dowodowemu, w tym w związku z jego brakami⁶⁹.

Co więcej, sądy te przyjmowały nierzadko korzystny dla kandydatów pogląd dotyczący samego charakteru recenzji. Obecnie dominujący jest pogląd, który neguje kwalifikowanie recenzji, i to na ogół pod jakimkolwiek kątem, jako opinii biegłego. Zakłada się w nim, że sąd nie dokonuje oceny, czy w świetle zebranego materiału dowodowego skarżąca spełnia wymogi do

68 Wyroki NSA z 20.7.2016 r., I OSK 1/16 i z 30.9.2020 r., I OSK 496/20, oraz wyrok WSA w Warszawie z 4.11.2021 r., II SA/Wa 122/21, ze wskazaniem na wcześniejsze wyroki NSA; zob. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych, kolejno: <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/A78E52229F>, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/2C64CC1A1E> i <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/A2246C67B1>.

69 Np. wyrok NSA z 7.10.2014 r., I OSK 1425/14; zob. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych. <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/DBC94AA126>.

tytułu profesora, lecz bada, czy postępowanie w tej sprawie było prowadzone zgodnie z regułami proceduralnymi. Postępowanie to odpowiada założeniom modelu eksperckiego. Udział recenzentów ma bowiem dostarczyć materiału dającego wyczerpującą podstawę do sformułowania jasnych wniosków na temat kwalifikacji i osiągnięć osoby zabiegającej o awans naukowy, a w konsekwencji – przyznania przez właściwy organ uprawnienia jednostce lub odmowy jego przyznania. Ten sposób procedowania (z uwzględnieniem zasady kolegialności, przy jednocześnie poważnym ograniczeniu zastosowania zasady z art. 10 kpa) wykracza poza tradycyjny schemat dowodzenia w postępowaniu administracyjnym. Dlatego stosowanie większości przepisów rozdziału 4 działu II kpa jest tu wyłączone jako bezprzedmiotowe⁷⁰. Natomiast wcześniej sądy chętniej dopuszczały przeciwną kwalifikację recenzji. Twierdzono, że choć recenzent w postępowaniu awansowym nie podlega przepisom kpa o biegłych, to jednak recenzja wymaga od organu (wówczas CKTN) prowadzącego to postępowanie badania pod względem jej treści, tzn. czy zawiera ona elementy wymagane przez prawo, w tym czy ma w ogóle charakter recenzji. Jeżeli bowiem odznacza się ona pod tym względem brakami, powinna być uznana za sprzeczną z prawem i nie może być dowodem w tej sprawie (art. 75 § 1 kpa)⁷¹. Zaznaczano nawet, że choć wyłączone jest do recenzenta stosowanie (wprost) przepisów kpa o biegłych, to mimo wszystko pełni on jednak rolę eksperta. A zatem błędny jest wniosek, że nie może być on pod żadnym względem traktowany jako biegły w rozumieniu art. 84 § 1 kpa. Niewątpliwe jest bowiem, że recenzja jest opinią specjalisty z danej dziedziny, którą zajmuje się kandydat do tytułu naukowego. Wobec tego jest ona przecież dowodem, i to – z uwagi na przedmiot wspomnianego postępowania – szczególnego rodzaju. Dlatego musi podlegać wszechstronnej ocenie przy podejmowaniu uchwały przez wspomniany organ. Do tego postępowania mają przecież odpowiednie zastosowanie przepisy art. 77 § 1, 80 i 107 § 3 kpa, zgodnie z którymi organ administracji publicznej (a takim była CK i jest RDN) ma obowiązek w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy i na podstawie jego całokształtu ocenić wykazanie określonych okoliczności (podejmując przy tym wszelkie niezbędne czynności dla

70 Wyrok WSA w Warszawie z 29.6.2021 r., II SA/Wa 686/21; zob. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych. <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/F67DBC2D3E>.

71 Wyrok NSA z 20.11.2018 r., I OSK 92/17, a ostatnio wyjątkowo też wyrok WSA w Warszawie z 3.12.2021 r., II SA/Wa 1081/21; zob. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych, kolejno: <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/A2C2A677DA> i <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/AE1B32A0EF>.

ich dokładnego wyjaśnienia – art. 7 kpa), a swoje rozstrzygnięcie należycie uzasadnić przez wskazanie podstawy faktycznej i prawnej⁷².

W związku z tym oczekiwana od RDN krytyczna postawa wobec recenzji w sprawach awansów profesorskich w dziedzinie sztuki jest jednak zależna od zmiany linii orzeczniczej sądów administracyjnych w tych sprawach. Chodzi o powrót do tego rodzaju nastawienia sądów do weryfikacji wspomnianych recenzji przez organ prowadzący te procedury, które można było w tym orzecznictwie znaleźć wcześniej, a o którym mowa wyżej.

Ponadto, do zmiany wymagań dokumentacyjnych RDN sądy administracyjne powinny zwrócić uwagę na rozdzźwięk między nimi a przesłankami ustawowymi i wyprowadzić stąd wnioski o braku związania recenzentów w ich ocenie treścią wniosków awansowych, wykraczając poza same te przesłanki. Powinny też przy tym zauważyć niestosowność intytulacji zleceń w przedmiocie sporządzenia recenzji, która również wykracza poza te przesłanki. Wymaga również podkreślenia, że w swojej kontroli decyzji Rady sądy powinny uwzględniać argumenty oparte na wadliwym wykonaniu umowy zawieranej między RDN a recenzentem, co w ich judykaturze było dotąd marginalizowane. Zgodnie zaś z taką umową (według jej wzoru⁷³) recenzent jest zobowiązany, w szczególności, „do wykonania przedmiotu umowy w sposób rzetelny” (§ 2 ust. 2 wzoru umowy). Poza tym musi on w recenzji dokonać „Przedstawienia informacji o obowiązujących przepisach prawa na dzień wszczęcia ocenianego postępowania [...], w tym obowiązujących kryteriach oceny” (§ 2 ust. 5.2 wzoru umowy). Co więcej, „W sytuacji złożenia recenzji wykonanej w sposób nieprawidłowy lub niepełny” mogą być przez RDN wskazane zastrzeżenia i żądanie poprawek lub uzupełnień, z wyznaczeniem termin na ich dokonanie, wstrzymaniem wypłaty wynagrodzenia i pod rygorem uznania umowy za niewykonaną (§ 2 ust. 8 zd. 1 wzoru umowy). Już takie czynniki powinny pozwolić na zwrócenie przez sądy uwagi na istnienie jednak po stronie RDN instrumentów prawnych dla dyskwalifikowania recenzji. A miałyby to dotyczyć nie tylko tych, które są wadliwe co do przyjętych w nich kryteriów (tj. przesłanek ustawowych) dokonanej oceny wniosku kandydata, lecz także tych, które – choć poprawne pod takim

72 Np. wyrok NSA z 26.4.2006 r. I OSK 1364/05; zob. Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych. <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/20FEC50787>.

73 Zob.: <https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki.wzor-umowy-na-sporzadzenie-recenzji.html>. [dostęp: 15.2.2022]. Inna rzecz, że wzór ten, jako przykładowy, a dotyczący postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, również może być mylący w kontekście dyskutowanej kwestii, i to tym bardziej, że RDN nawet nie zaoferował recenzentom analogicznego wzoru dla takiego postępowania w zakresie sztuki.

względem – są nierzetelne w tej ocenie, czyli niemiarodajne co do tego, jakie kryteria powinny być przedmiotem badania i decydować o konkluzji recenzji. Jest tak niezależnie od samego braku związania Rady tymi konkluzjami.

Takie orzecznictwo powinno więc skłonić RDN do większej aktywności w badaniu recenzji w tych procedurach i ośmielić w zakwestionowaniu, a nawet – w ewidentnych przypadkach – całkowitym odrzucaniu tych z nich, które rozciągają się z podstawami prawnymi przyjmowanych w nich ocen w świetle art. 228 ust. 3 (w zw. z art. 232 ust. 1) pswn. Zresztą niezależnie od respektowania w tej materii przytoczonych postanowień umowy z recenzentami wskazane byłoby dodatkowo przyjęcie przez Radę odpowiedniego w tym względzie postanowienia w jej statucie (argument z art. 236 ust. 1 pkt 1 i 3 oraz art. 238 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 228 ust. 3 pswn). Takie postanowienie miałyby ten walor, że wpisywałoby odnośną zasadę do podstawowych reguł postępowania Rady. Dzięki temu wzmacniałoby rangę obowiązku pilnowania przez nią ustawowych kryteriów dla uzyskiwania awansów do stopnia lub tytułu.

8. Wnioski

Powyższe rozważania krytyczne pozostawiają na marginesie zestawienie kryteriów dla uzyskania tytułu profesora (w ogóle, bez względu na dziedzinę) z takimi kryteriami obowiązującymi w innych państwach (które, jak np. w Czechach, sprowadzają się jedynie do popierających wniosków w tej sprawie referencji co najmniej dwóch profesorów z tej samej lub nawet pokrewnej dziedziny⁷⁴, choć już poważniejsze wymogi obowiązują w tej materii na Słowacji⁷⁵). Wydaje się jednak, że nawet przy uwzględnieniu takiego zestawienia przekonujące byłoby domaganie się zapewnienia przez RDN w postępowaniach awansowych (w zakresie sztuki) realizacji nowych rozwiązań ustawowych, tak w jej własnych wymaganiach dokumentacyjnych, jak i w weryfikacji praktyki recenzenckiej.

Ponadto, przedstawione rozważania są czynione w oderwaniu od oceny zasadności przyjętych w Pswn kryteriów dla uzyskania tytułu profesora, tzn. od samej oceny rezygnacji obecnie z posiadania osiągnięć w pracy dydaktyczno-wychowawczej czy tzw. opieki naukowej jako wymogu dla

74 Por. *Zagraniczne systemy szkolnictwa wyższego. Czechy. Praktyczny przewodnik po uznawalności wykształcenia (materiał informacyjny)*, oprac. Biuro Uznawalności Wykształcenia-Enic-Naric Polska (Warszawa: Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, 2021), 9. https://nawa.gov.pl/images/users/623/Czechy_1.pdf. [dostęp: 15.02.2022].

75 *Zagraniczne systemy szkolnictwa wyższego. Słowacja. Praktyczny przewodnik po uznawalności wykształcenia (materiał informacyjny)*, oprac. Biuro Uznawalności Wykształcenia-Enic-Naric Polska (Warszawa: Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, 2020), 10.

tego tytułu. Niemniej, również w tej kwestii uzasadnione jest poczynienie tu dodatkowej uwagi. A jest tak tym bardziej, że wbrew wnioskowi, do jakich w większości doszły wspomniane zespoły badawcze, uczestniczące w konkursie na projekt ustawy 2.0, w piśmiennictwie słyszy się głosy dezaprobaty wobec tej rezygnacji⁷⁶. Nie wchodząc w tym miejscu głębiej w powyższy spór, nie można jednak zgodzić się z tezą oponentów, że, z uwagi na wartości, jakie niesie ze sobą kształcenie nowej kadry (naukowej czy artystycznej), nawet na gruncie aktualnych przepisów „nadanie tytułu naukowego profesora nie może następować w całkowitym oderwaniu od osiągnięć w opiece naukowej. Pretendent do tytułu naukowego nie nabywa »tego dobra« w swoim prywatnym interesie, lecz [...] pro foro externo w sferze publicznej i prawnopracowniczej, podobnie jak wcześniej uzyskany przez niego stopień naukowy doktora lub doktora habilitowanego⁷⁷. Tego typu wypowiedzi, niezależnie od ich motywacji, stanowią bowiem przejaw opinii contra legem.

Wskazane wypowiedzi przekonują natomiast o potrzebie zdecydowanego sygnalizowania usterek w systemie procedowania awansów do tytułu profesora sztuki. Usterki te są bowiem oczywiste. Przekonuje o nich, z jednej strony, diametralna zmiana ustawowych przesłanek dla nadania takiego tytułu, i to nie tylko w porównaniu do ostatniej ustawy, lecz i wcześniejszego stanu prawnego w tej materii. Znaczenie mają przy tym jednomyślne komentarze przedstawicieli nauki na temat zarówno rzeczywistego nastąpienia, jak i charakteru tej zmiany. Liczy się tu również oficjalne stanowisko ministerialne w tej kwestii. Z drugiej zaś strony o tych usterkach przekonuje postawa RDN poprzez treść przyjętych i egzekwowanych wymagań dokumentacyjnych, w tym nawet w zakresie intytulacji pism wyznaczających recenzentów. Z kolei tutaj znaczenie ma też praktyka recenzencka, która w ogromnej skali wykazuje przywiązanie do tych wymagań i oderwanie od przesłanek ustawowych. Po tej stronie liczy się też postawa sądów administracyjnych, które zwłaszcza w ostatnich latach są nie tylko zachowawcze wobec niepodejmowania przez organ prowadzący postępowania w sprawie awansów profesorskich weryfikacji recenzji pod kątem stosowanych w nich kryteriów oceny wniosków kandydatów. W ich postawie brak bowiem również dostrzegania rozdzźwięku między przyjętymi na potrzeby tych postępowań wymaganiami dokumentacyjnymi a kryteriami ustawowymi przyznawania takich awansów, jak też brak reakcji na bierność tego organu w zakresie kontroli recenzji pod kątem wywiązania się z umów na ich wykonanie.

76 Tak Sienuć, „Nadanie”, 145, oraz Jan Wiktor, „Recenzja osiągnięć naukowych w postępowaniach awansowych - między jakością oceny a formalizmem rozstrzygnięć Ustawy 2.0” *E-mentor*, nr 1 (2019): 4-10. http://www.e-mentor.edu.pl/_pdf/78/art_04-10_Wiktor_Recenzja%20osiagniec%20naukowych.pdf. [dostęp: 15.02.2022].

77 Sienuć, „Nadanie”, 145.

Uzasadnieniem dla zgłoszenia dezaprobaty wobec obecnej sytuacji w omawianym zakresie jest też fakt, że zarzucana RDN bierność odnośnie do wadliwych recenzji utrzymuje się pomimo od dawna wyrażanych głosów krytyki wobec efektów wielu działań recenzenckich (i to zwłaszcza w postępowaniach profesorskich). Jest tak tym bardziej, że działania te uważane są wręcz za objaw patologicznego kryzysu recenzowania w praktyce krajowej⁷⁸. Ponadto, dodatkowym motywem dla niniejszej wypowiedzi był też wyrażnie zarysowany wewnętrzny problem, jaki RDN ma niejako sama ze sobą. Jeszcze bowiem z grona członków ostatniej CKTN płynęły krytyczne głosy co do zasad funkcjonowania tej Rady, które uznano za dalekie od zapewnienia transparentności i efektywności postępowań awansowych⁷⁹. Potrzeba zmian w dyskutowanej kwestii nie powinna więc budzić wątpliwości, i to właściwie nie tylko po stronie samej Rady, lecz także zarówno recenzentów, jak i sądów administracyjnych. Oczywiście decydującą rolę odgrywa jednak Rada. Bez zmiany spornej regulacji formalnej recenzenci będą zawsze nią związani, poza tym jako artyści i zarazem profesorowie pamiętający własny awans do tego tytułu, będą też mieli nieodpartą skłonność do oceniania nowych kandydatów analogicznie jak wcześniej, tj. wymiarze daleko wykraczającym poza jedno konkretne osiągnięcie artystyczne⁸⁰. Od sądów zaś, mając na uwadze choćby długotrwałość procesów, trudno oczekiwać szybkiego wypracowania odpowiedniego stanowiska przy zachowaniu obecnych wymagań RDN.

-
- 78 Por. Grzegorz Węgrzyn, „Recenzenci i recenzje: Kryzys recenzowania”, [w:] *Meandry kariery naukowej*, red. Szczepan Biliński (Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2016), 85-94. https://pau.krakow.pl/Debaty_PAU/T_III/Debaty_PAU_III.pdf. [dostęp: 15.02.2022] oraz Grażyna Skąpska, „Patologie recenzowania i ich źródła”, [w:] *Dylematy postępowania w sprawach awansów naukowych (materiały z Konferencji online)* (Warszawa, 2021), 17-20. <https://www.wpia.uw.edu.pl/uploads/media/60880e356999e/broszura-z-referatami.pdf?v1>. [dostęp: 15.02.2022].
- 79 Np. Jan Marian Brzeziński, „Może warto się wycofać?” *Forum Akademickie*, nr 3 (2019): 25-28. <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2019/03/moze-warto-sie-wycofac/#>. [dostęp: 15.02.2022].
- 80 Jako nie-prawnicy, a przy tym ludzie pochłonięci twórczością artystyczną, recenzenci ci mają zresztą w ogóle kłopot z identyfikacją właściwej podstawy prawnej, który już wyżej opisano.

Bibliografia

Brzeziński Jerzy Marian, „Może warto się wycofać?”, *Forum Akademickie*, nr 3 (2019): 25-28.

Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, red. Jerzy Woźnicki. Warszawa: Wolters Kluwer, 2020.

Izdebski Hubert, Jan Michał Zieliński, *Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2015.

Izdebski Hubert, Jan Michał Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2021.

Kierznowski Łukasz, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*. Warszawa: Difin, 2021.

Konstytucja dla Nauki. Przewodnik po systemie szkolnictwa wyższego i nauki. Część 1. Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2019.

Kwiek Marek, Dominik Antonowicz, Jakub Brdulak, Maria Hulicka, Tomasz Jędrzejewski, Robert Kowalski, Emanuel Kulczycki, Krystian Szadkowski, Adam Szot, Joanna Wolszczak-Derlacz, *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*. Poznań, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2016.

Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, red. Jerzy Woźnicki, Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.

Pyter Magdalena, Beata Zięba, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*. Warszawa: C. H. Beck, 2021.

Sienuć Magdalena, „Nadanie tytułu naukowego profesora. Kilka refleksji na tle regulacji zawartych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 4 (2020): 137-157.

Skąpska Grażyna, „Patologie recenzowania i ich źródła”, [w:] *Dylematy postępowania w sprawach awansów naukowych (materiały z Konferencji online)*. 17-20. Warszawa 2021.

„Socjalny profesor. Rozmowa z prof. Osmanem Achmatowiczem, sekretarzem Centralnej Komisji ds. Tytułów Naukowych i Stopni Naukowych” *Forum Akademickie*, nr 5 (2003): 21-23.

Ślęzak Krzysztof, *Komentarz do wybranych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. Krzysztof Wojciech Baran. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.

Tomala Ludwika, „Ustawa 2.0: najważniejsze zapisy” *Nauka w Polsce*, 21 lipca 2018.

Węgrzyn Grzegorz, „Recenzenci i recenzje: Kryzys recenzowania”, [w:] *Meandry kariery naukowej*, red. Szczepan Biliński. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2016.

Wiktor Jan, „Recenzja osiągnięć naukowych w postępowaniach awansowych – między jakością oceny a formalizmem rozstrzygnięć Ustawy 2.0” *E-mentor*, nr 1 (2019): 4-10.

- Wojtczak Krystyna, „Tytuł profesora w Polsce w latach 1920-1990. Część 1. Warunki przyznawania tytułu profesora w prawie szkół wyższych” *Studia Prawa Publicznego*, nr 4 (2017): 56-94.
- Wojtczak Krystyna, „W sprawie tytułu profesora w projektach założeń Prawa szkolnictwa wyższego (Ustawa 2.0)” *Studia Prawa Publicznego*, nr 4 (2017): 187-201.
- Wojtczak Krystyna, „Tytuł profesora w Polsce w latach 1920-1990. Część 2. Warunki nadawania tytułu profesora w prawie o stopniach i tytułach naukowych” *Studia Prawa Publicznego*, nr 1 (2018): 31-52.
- Wojtczak Krystyna, „Tytuł profesora w pierwszych latach przemian ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej” *Studia Prawa Publicznego*, nr 2 (2020): 9-47.
- Zagraniczne systemy szkolnictwa wyższego. Słowacja. Praktyczny przewodnik po uznawalności wykształcenia (materiał informacyjny)*, oprac. Biuro Uznawalności Wykształcenia-Enic-Naric Polska. Warszawa: Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, 2020.
- Zagraniczne systemy szkolnictwa wyższego. Czechy. Praktyczny przewodnik po uznawalności wykształcenia (materiał informacyjny)*, oprac. Biuro Uznawalności Wykształcenia-Enic-Naric Polska. Warszawa: Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, 2021.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.

For guidelines on the permitted uses refer to <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>